स्वच्छ, शिक्षित एवम् समृद्ध कैलाश; कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारको योजनावद्ध विकास

यस राजपत्रभित्र...

१. स्थानीय वन ऐन, २०८०
२. आर्थिक ऐन, २०८१
३. विनियोजन ऐन, २०८१

प्रकाशक

स्थानीय सरकार

कैलाश गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

कालिकाटार, मकवानपुर, बागमती प्रदेश

वेब साइट : http://kailashmun.gov.np

स्वच्छ, शिक्षित एवम् समृद्ध कैलाश; कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारको योजनावद्ध विकास

कैलाश राजपत्र

भाग-१

खण्ड : ५) आ.व. २०८०/०८१ (संख्या : १-३

स्थानीय सरकार

कैलाश गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

कालिकाटार, मकवानपुर, बागमती प्रदेश

कैलाश राजपत्र

खण्ड:५) आ.व. २०८०/०८१ (संख्या:१-१८

भाग-१

प्रकाशक

स्थानीय सरकार

कैलाश गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

कालिकाटार, मकवानपुर

बागमती प्रदेश, नेपाल

कैलाश राजपत्र, भाग-१, खण्डः५

विषयसूची

१.	स्थानीय वन ऐन, २०८०	१-३८
२.	आर्थिक ऐन, २०८१	३९-७०
३.	विनियोजन ऐन, २०८१	७१-७४

कैलाश राजपत्र

कैलाश गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्डः५) मकवानपुर, फाल्गुन ४ गते, २०८० साल (संख्याः१

भाग - १

स्थानीय सरकार

कालिकाटार, मकवानपुर, बागमती प्रदेश, नेपाल

स्थानीय वन ऐन, २०८०

कैलाश गाउँ कार्यपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

प्रस्तावनाः

कैलाश गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेको वनलाई सामुदायिक वन लगायत समुदायमा आधारित वन र निजी वनका माध्यमबाट दिगो व्यवस्थापन गरी वन माथिको सामुदायिक तथा निजी अधिकारको सुनिश्चितता, जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण एवं अनुकूलन, जैविक विवधता संरक्षण, वातावरणीय सेवको प्रवर्द्धन र पर्यापर्यटन एवं वन उद्यमको विकास गर्दै वन पैदावारको सदुपयोग र सोबाट प्राप्त लाभको न्यायोचित् बाँडफाँड गर्दै दिगो विकास, सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धि र लैङ्गिक तथा सामाजिक न्याय हासिल गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा १०२ उपदफा (१) बमोजिम गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नाम "कैलाश गाउँपालिकाको वन ऐन २०८०" रहेको छ।

(२) यो ऐन गाउँपालिकाको राजपत्रमा प्रशासन भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमाः

(क) “उपभोक्ता समूह” भन्नाले वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन, व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्नका लागि दफा १२ बमोजिम गठन भई दफा १३ बमोजिम दर्ता भएको उपभोक्ता समूहलाई जनाउँदछ।

(ख) “कबुलियती वन” भन्नाले दफा २६ बमोजिम व्यवस्थापन गरिने राष्ट्रिय वनलाई जनाउँदछ।

(ग) "गैरकाष्ठ वन पैदावार" भन्नाले वनमा रहेका वा वनमा उत्पन्न भएका वा वन बाहिर रहेका रुखहरुबाट उत्पादित काठ र दाउरा बाहेकका जडीबुटी तथा अन्य सबै जैविक उत्पत्तिका सामानलाई जनाउँछ।

(घ) "चिडियाखाना" भन्नाले संरक्षण शिक्षा, मनोरञ्जन, प्रजनन्, वंशाणु श्रोत संरक्षण, अध्ययन अनुसन्धान गर्ने उद्देश्यले जीवजन्तुको परस्थापनमा प्रदर्शनीमा राखी व्यवस्थापन गरिएको स्थानलाई जनाउँछ।

(ङ) "जैविक मार्ग" भन्नाले वन्यजन्तुहरु एक वासस्थानबाट अर्को वासस्थानमा आवत जावत गर्ने क्षेत्र वा वन जंगल वा वन क्षेत्रलाई जनाउँछ।

(च) "टाँचा" भन्नाले काठ वा खडा रहेका रुखमा लगाइने छाप, चिन्ह वा निशानालाई जनाउँदछ।

(छ) "धार्मिक वन" भन्नाले दफा २७ बमोजिम संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिएको राष्ट्रिय वनलाई जनाउँदछ।

(ज) "निजी वन" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै व्यक्ति वा संस्थाको हक पुग्ने निजी जग्गामा लगाई हुर्काएको वा संरक्षण गरिएको वनलाई जनाउँछ र सो शब्दले परिवारको निजी जग्गामा रहेको पारिवारिक निजी वन समेतलाई जनाउनेछ।

(झ) "राष्ट्रिय वन" भन्नाले गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक वन, सरकारद्धारा व्यवस्थित वन, वन संरक्षण क्षेत्र, साझेदारी वन, कबुलियति वन र धार्मिक वन समेतलाई जनाउँछ।

(ञ) "वन" भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रुपमा रुखहरु वा बुट्यानले ढाकिएको क्षेत्रलाई जनाउँछ।

(ट) "वन पैदावार" भन्नाले वनमा रहेका वा पाइएका वा वनबाट ल्याइएका देहायका वन पैदावारलाई जनाउँछः

(१) काष्ठ जन्य वन पैदावार

(२) जडीबुटी र गैरकाष्ठ वन पैदावार र

(३) चट्टान, ढुङ्गा माटो नदीजन्य र खनिजजन्य पदार्थ।

(ठ) "वन सिमाना चिन्ह" भन्नाले राष्ट्रिय वनको सिमाना छुट्टयाउन लगाइएको काठ, ढुङ्गा सिमेन्ट वा अरु कुनै वस्तुको खम्वा वा चिन्हपटलाई जनाउँदछ र सो शब्दले प्रचलित कानून बमोजिम जग्गा नापजाँच गरी तयार गरेको नक्सामा अङ्कित वन सिमाना चिन्ह समेतलाई जनाउनेछ।

(ड) "वन क्षेत्र" भन्नाले निजी स्वामित्वको हक भोगको र प्रचलित कानूनले अन्यथा गरेको बाहेकको वन सिमाना लगाइएको वा नलगाइएको वनले घेरिएको वा वनभित्र रहेको घाँसे मैदान, खर्क, हिउँले ढाकेको वा नढाकेको पहाड, बाटो, पोखरी, ताल तलैया, सिमसार, नदी, खोलानाला, बगर, पर्ति वा ऐलानी जग्गाले ओगटेको क्षेत्र समेतलाई जनाउँदछ।

(ढ) "व्यवस्थापन योजना" भन्नाले वातावरणीय सन्तुलन कायम राखी वनको विकास, संरक्षण तथा वन पैदावारको उपयोग र बिक्री वितरण गर्न तयार गरिएको र यस ऐन एवं प्रचलित कानून बमोजिम स्वीकृत वनसम्बन्धी कार्य योजनालाई जनाउँदछ।

(ण) "वातावरणीय सेवा" भन्नाले वन क्षेत्रको पारिस्थितिकीय प्रणालीबाट प्राप्त हुने देहाय बमोजिमको सेवा र सोबाट प्राप्त हुने लाभलाई जनाउँदछ:

(१) कार्वन सेवा

(२) जैविक विविधताको संरक्षण

(३) जलाधार तथा जलचक्र प्रणाली

(४) पर्यापर्यटन

(५) वातावरणीय सेवा प्रदान गर्ने अन्य वस्तु, सेवा वा लाभ।

(त) "वातावरणीय परीक्षण" भन्नाले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम गरिने संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन समेतलाई जनाउँदछ।

(थ) "समुदायमा आधारित जलवाय अनुकूलन" भन्नाले अनुकूलन योजना तर्जुमा सम्बन्धी प्रचलित मापदण्ड तथा कार्यविधिहरु र गाउँपालिकाको अनुकूलन योजनालाई समेत मध्यनजर गर्दै उपभोक्ता समूहले आफ्नो स्थानीय समुदायका लागि अनुकूलन योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने कार्यलाई जनाउँदछ।

(द) "सामुदायिक वन" भन्नाले यस ऐन र वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम उपभोक्ता समूहलाई सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण गरिएको वनलाई जनाउँदछ।

(ध) "सार्वजनिक जग्गा" भन्नाले जग्गा र वनसम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम परिभाषित गरिए अनुसार गाउँपालिकाको क्षेत्रमा पहिचान र सिमाङ्कन गरिएका सार्वजनिक जग्गालई जनाउँदछ।

परिच्छेद-२

वनको सीमा निर्धारण, भू-उपयोग र वन क्षेत्रमा विकास आयोजना सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

३. **वनको सिमाना निर्धारणः** (१) वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले यस कैलाशग गाउँपालिकामा कार्यपालिकासँग समन्वय र छलफल गरी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका साथै आवश्यकता अनुसार वन सिमानामा रहेको निजी जग्गावालाहरुलाई समेत सहभागी गराई राष्ट्रिय वनको सिमाना निर्धारण गरी वन सिमाना चिन्ह लगाउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वन सिमाना निर्धारण गरी तयार गरिएको नक्शामा गाउँपालिकाको अध्यक्षले प्रमाणित गरी सोको एक प्रति गाउँपालिकामा र एक प्रति प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयमा अभिलेख राख्नु पर्नेछ।

४. **वन सिमानाका लागि जग्गा प्राप्त गर्न सक्नेः** (१) दफा ३ बमोजिम वनको सिमाना कायम गर्दा वन संरक्षणको दृष्टिकोणले आवश्यक भएमा वनको सिमानासँग जोडिएका सार्वजनिक जग्गा वा निजी जग्गा वा त्यस्तो जग्गामा रहेका कुनै भौतिक संरचनाहरु समेत गाउँपालिकामा छलफल गरी संघीय कानून बमोजिम वनको सिमाना भित्र पारी वन सिमाना कायम गर्न सकिने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम घर जग्गा समेत वन सिमाना भित्र पार्नु पर्ने भएमा घर जग्गा प्राप्ति र सोको क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था वनसम्बन्धी संघीय कानून बमोजिम हुनेछ।

(३) वन सिमानाभित्र परेको निजी जग्गाको वनसम्बन्धी संघीय कानून बमोजिम लगत कट्टा गर्नु पर्नेछ।

(४) राष्ट्रिय वनमा परेको निजी जग्गाको लगत कट्टा गरिएमा प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालय र मालपोत कार्यालयले सोको जानकारी यस कैलाश गाउँपालिकाको कार्यपालिका समक्ष दिनुपर्नेछ र गाउँपालिकाले सोही बमोजिम निजी जग्गाको भूमी करसम्बन्धी लगत कट्टा गर्नु पर्नेछ।

५. **वनसम्बन्धी भू-स्वामित्वः** (१) गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेको वनमाथिको भू-स्वामित्व सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछः

(क) यस कैलाश गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरुमाथिको भू-स्वामित्व यसै कैलाश गाउँपालिकामा निहित रहने छ।

(ख) यस कैलाश गाउँपालिकामा राष्ट्रिय वनको रुपमा रहेका वनक्षेत्रका जग्गामाथिको भू-स्वामित्व वन सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम नेपाल सरकारमा रहनेछ।

(ग) सामुदायिक वन लगायतका समुदायमा आधारित वन क्षेत्रका जग्गाहरु सामुदायिक जग्गाको रुपमा रहने छन्।

(२) प्रथाजनित रुपमा संरक्षण र व्यवस्थापन हुँदै आएका वनहरुमा परम्परागत रुपमा स्थापित सम्बन्धित प्रथाजनित संस्थाको अधिकार रहनेछ।

(३) नेपाल सरकारले यस कैलाश गाउँपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन, भोगाधिकार प्रदान वा अन्य कुनै किसिमले कसैलाई हक हस्तान्तरण गर्ने निर्णय गर्नुपूर्व यस कैलाश गाउँपालिकाको कार्यपालिका, सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह र कुनै स्थानमा प्रथाजनित संस्था भएमा सोको समेत सहमति लिनु पर्नेछ।

६. **वन व्यवस्थापन प्रणालीः** (१) यस कैलाश गाउँपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वनलाई सामुदायिक वन र आवश्यकता अनुसार समुदायमा आधारित अन्य वन वा प्रथाजनित वनको रुपमा व्यवस्थापन गरिनेछ।

(२) विभिन्न किसिमका वन व्यवस्थापन प्रणालीहरु मध्ये सामुदायिक वन व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(३) यस कैलाश गाउँपालिकाको सार्वजनिक जग्गामा रहेको वनलाई सामुदायिक वनको रुपमा विकास र व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ र उपभोक्ता समूहले सार्वजनिक जग्गामा रहेको वन व्यवस्थापन नगरेमा गाउँपालिका आफैले वा कुनै संघ संस्थाका माध्यमाबाट व्यवस्थापन गर्न गराउन सक्नेछ ।

७. **भू-उपयोग योजना र वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तनः** (१) यस कैलाश गाउँपालिका वा अन्य सम्बन्धित निकायले भू-उपयोग योजना तर्जुमा गर्दा यस कैलाश गाउँपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वनलाई वन क्षेत्रको रुपमा नै कायम गर्नुपर्नेछ।

(२) यस कैलाश गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेका कुनै पनि वनहरुमा कुनै पनि किसिमको बसोवास वा पूनरवास गर्ने गराइने छैन।

तर प्राकृतिक प्रकोप पिडित घरधुरीहरुलाई प्रकोप व्यवस्थापन गर्न लाग्ने अवधीभर वनको कुनै क्षेत्रमा वन विनास नहुने गरी अस्थायी बसोबास गराउन सकिने छ।

(३) नेपालको संविधान बमोजिम भूमिहिन दलित र भूमिहिन सुकुम्वासीलाई रुख विरुवा नभएको कुनै क्षेत्रको जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्ने भएमा भूमीसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्नेछ।

(४) वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहको सहमति लिई मन्त्रिपरिषद्बाट अनुमति प्राप्त भएमा मात्र वन क्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन गर्न पाइनेछ।

८. **वन क्षेत्रमा विकास आयोजना सञ्चालनः** (१) वन क्षेत्रमा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना वा राष्ट्रिय गौरवको योजना सञ्चालन गर्ने, क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने र वन क्षेत्रको पुर्नस्थापना गर्ने सम्बन्धी व्यवस्थाहरु वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ।

(२) राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना वा राष्ट्रिय गौरवको योजना बाहेक अन्य आयोजनाका लागि वन क्षेत्रको प्रयोग गर्न पाइने छैन।

तर यस कैलाश गाउँपालिकाले आफ्ना स्थानीय विकास आयोजनाको लागि वन क्षेत्र प्रयोग गर्नुपर्ने भएमा प्रभावित स्थानीय समुदायसँगको सहमतिमा वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी नेपाल सरकारको स्वीकृती लिई निश्चित् वन क्षेत्र प्रयोग गर्न सक्नेछ।

(३) यस कैलाश गाउँपालिकामा नक्शामा वन क्षेत्रको रुपमा रहेको तर वन कायम नरही विभिन्न किसिमका सार्वजनिक प्रयोजनका लागि उक्त वन क्षेत्रको जग्गा उपयोग भइरेको अवस्था रहेमा उक्त वन क्षेत्रको जग्गालाई सोही सार्वजनिक प्रयोजनका लागि उपयोग गरी सो वन क्षेत्रको जग्गा बरावर उपयुक्त जग्गामा वन क्षेत्रको विकास गर्न सकिनेछ।

९. **वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा क्षतिपूर्ति दिनुपर्नेः** (१) कुनै पनि प्रयोजनका लागि वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा सोबाट प्रभावित हुने उपभोक्ता समूह र प्रथाजनित संस्थाहरुसँग पूर्वसूचित सहमति लिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा कुनै प्रभाव पर्ने भएमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूह र अन्य प्रभावित समुदायलाई प्रचलित कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना र अन्य कुनै पनि विकास आयोजनाले वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने क्रममा प्राप्त भएका वन पैदावार सम्बन्धित उपभोक्ता समूहलाई उपलब्ध गराई उक्त वन पैदावार कटान, संकलन, ओसार पसार र घाटगद्धी गर्दा लाग्ने खर्च सम्बन्धित विकास आयोजनाले व्यहोर्नु पर्नेछ।

१०. **वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य खनिज पदार्थको प्रयोगः** (१) गाउँपालिका अन्तर्गतको राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थको संकलन तथा प्रशोधनसम्बन्धी कार्य गर्दा वातावरण संरक्षणसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी यस कैलाश गाउँपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिमको नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थको मूल्य र स्थानीय कर भुक्तानी गरे पश्चात् मात्र उत्खनन् गर्न पाइनेछ।

(२) राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थको संकलन तथा प्रशोधन गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको प्रचलित मापदण्डहरुका साथै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम गाउँपालिकाले तर्जुमा गरेका मापदण्डहरुको समेत पालना गर्नुपर्नेछ।

(३) सामुदयिक वन क्षेत्रमा पर्ने नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ संकलन गर्दा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहको समेत पूर्वसहमति लिनु पर्नेछ।

(४) राष्ट्रिय वन क्षेत्रमा नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थको सर्वेक्षण तथा उत्खनन् गर्दा खानी तथा खनिज पदार्थ, वन र वातावरण संरक्षणसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम गर्नुपर्नेछ।

(५) गाउँपालिकाले सामुदायिक वन क्षेत्रमा रहेको नदीजन्य साधारण निर्माणमूखी खनिज पदार्थ उत्खनन् गर्नुपर्ने भएमा वातावरणीय अध्ययन गरी त्यस्तो खनिज पदार्थ विक्री गर्न सक्नेछ।

११. वन क्षेत्रमा वातावरणीय मापदण्डको पालनाः (१) वातावरण संरक्षणसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने भनी निर्धारण भएका प्रस्तावहरु गाउँपालिकामा रहेको वन क्षेत्रमा कार्यान्वयन गर्नु पूर्व उक्त प्रस्तावहरुका बारेमा वातावरणीय अध्ययन गरी सोसम्बन्धी प्रतिवेदन सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृत भएको हुनुपर्नेछ।

(२) गाउँपालिकाले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम आफैले स्वीकृत गर्न पाउने किसिमका वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत गर्दा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन कार्यविधिमा उल्लिखित मापदण्डको पालना गर्नुपर्नेछ।

(३) गाउँपालिकाको वन क्षेत्रमा कार्यान्वयन गरिने कुनै पनि प्रस्तावहरुका बारेमा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी गर्दा यस कैलाश गाउँपालिकाको कार्यपालिका बैठकमा छलफल गरी राय सुझाव र परामर्श लिएको हुनुपर्नेछ।

(४) वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र स्वीकृतीका क्रममा पालना गर्नुपर्ने सर्वाजनिक सुनुवाई लगायतका अन्य विषयहरु प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद - ३
उपभोक्ता समूह सम्बन्धी व्यवस्था

१२. उपभोक्ता समूहको गठनः (१) गाउँपालिकामा सामुदायिक हितका लागि सामुहिक रुपमा कुनै वन क्षेत्रको संरक्षण र दिगो व्यवस्थापन गरी वन पैदावारको न्यायोचित्

उपयोग गर्न, सामाजिक र आर्थिक विकास गर्न एवं वन व्यवस्थाापनमा लैङ्गिक समानाता र सामाजिक समावेशीकण प्रवद्र्धन गर्न चाहने त्यस्तो वनको सम्बन्धित उपभोक्ताहरुले यस ऐन र वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानूनमा निर्धारित प्रक्रिया अवलम्बन गरी यस कैलाश गाउँपालिका पालिकासँगको समन्वय र छलफलका साथै सहभागितामूलक रुपमा उपभोक्ता समूह गठन गर्न सक्नेछन्।

(२) उपभोक्ता समूह गठन गर्दा परम्परागत रुपमा वन उपयोग गर्दै आएका उपभोक्ताहरु सहित सम्बन्धित सबै घरधुरीलाई सदस्यको रुपमा समावेश गर्नुपर्नेछ र उपभोक्ता समूहको विधानमा यसरी पहिचान गरिएका सबै धरधुरीबाट एक महिला र एक पुरुषको नाम साधारण सदस्यको रुपमा समावेश गर्नुपर्नेछ।

(३) उपभोक्ता समूहको कार्यसमितिको अवधी बढीमा चार वर्षको हुनेछ र उपभोक्ता समूहको कार्यसमितिमा अध्यक्ष वा सचिवमध्ये एक जना महिला र उपाध्यक्ष तथा कोषाध्यक्षमध्ये एक जना महिला सहित लैङ्गिक समानताका साथै समाजिक रुपमा समावेशीकरण कायम गर्नु पर्नेछ।

१३. **उपभोक्ता समूहको दर्ताः** (१) दफा १३ बमोजिम गठित उपभोक्ता समूहको दर्ताका लागि गाउँपालिकाको सुझाव र वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको ढाँचामा निर्धारित विधान सहित प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस, निवेदन र विधान प्राप्त भएमा प्रदेश सरकारको सम्बन्धित वन अधिकृतले आवश्यक अध्ययन गरी त्यस्तो उपभोक्ता समूहलाई दर्ता गरी निर्धारित ढाँचामा दर्ता प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्नेछ।

(३) उपभोक्ता समूह गठन र विधान दर्ताका क्रममा प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले यस कैलाश गाउँपालिकासँग समन्वय गरी छलफल गर्नुपर्नेछ र उपभोक्ता समूहको गठन, विधान तर्जुमा र उपभोक्ता समूह दर्ताका लागि यस कैलाश गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(४) उपभोक्ता समूहको विधानमा समावेश गर्नुपर्ने विषय र उपभोक्ता समूहलाई प्रदान गरिने प्रमाणपत्रको ढाँचाहरु वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानूनमा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

(५) दफा (१३) र यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि वनसम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भइसकेका उपभोक्ता समूहहरु पूनः दर्ता हुनु पर्ने छैन।

१४. **उपभोक्ता समूह संगठित संस्था हुनेः** (१) दफा १३ बमोजिम दर्ता भएको उपभोक्ता समूह अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित, संगठित र सामुदायिक प्रकृतिको समाजिक संस्था हुनेछ।

(२) उपभोक्ता समूहको आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ।

(३) उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, बेच बिखन गर्न वा अन्य किसिमले बन्दोवस्त गर्न सक्नेछ।

(४) उपभोक्ता समूहले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजुर गर्न र सो उपर पनि सोही नामबाट नालिस उजुर लाग्न सक्नेछ।

१५. **उपभोक्ता समूहको कोषः** (१) उपभोक्ता समूहको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ र उक्त कोषमा देहायका रकमहरु जम्मा गरिनेछः

(क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) कुनै व्यक्ति वा संस्थाबाट प्राप्त अनुदान, सहायता वा दान दातव्यको रकम,

(ग) वन पैदावारको बिक्री बितरणबाट प्राप्त रकम,

(घ) दण्ड जरिवानाबाट प्राप्त रकम,

(ङ) प्रचलित कानून बमोजिम अन्य कुनै श्रोतबाट प्राप्त रकम।

(२) साधारण सभाबाट स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमका लागि उपभोक्ता समूहको तर्फबाट गरिने खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिने छ।

(३) उपभोक्ता समूहले कोषको सञ्चालनका लागि गाउँपालिकाले समय समयमा दिएको राय सुझावलाई समेत मध्यनजर गरी समूहले कोष परिचालन मार्गदर्शन तर्जुमा गर्नुपर्नेछ।

१६. उपभोक्ता समूहको विवरण र प्रगति प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेः (१) प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले गाउँपालिका अन्तर्गत पर्ने सबै वन उपभोक्ता समूहको दर्ता विवरण सहितको प्रमाणपत्र, स्वीकृत विधान, वन हस्तान्तरणको प्रमाणपत्र र वन व्यवस्थापन कार्ययोजनाको प्रतिलिपि गाउँपालिकालाई यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले एक महिना भित्रमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र गाउँपालिकाले सोको अद्यावधिक अभिलेख कायम गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम यस कैलाश गाउँपालिकामा अभिलेख अद्यावधिक भएका उपभोक्ता समूहलाई स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११(४)(ङ) बमोजिम यस गाउँपालिकाले यस ऐन बमोजिम नियमन, सहजीकरण र अनुगमन गर्न सक्नेछ।

(३) उपभोक्ता समूहको विधानमा निर्धारित प्रक्रिया बमोजिम उपभोक्ता समूहले प्रत्येक वर्ष साधारण सभाको आयोजना गरी आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम र लेखा परीक्षण प्रतिवेदन पारित गरी सोको विवरण गाउँपालिकामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(४) उपभोक्ता समूहले प्रत्येक वर्ष आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र सामुदायिक वनमा गरिएका क्रियाकलाप, उपलब्धी र वर्तमान अवस्थाको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयमा पेश गरी सोको एकप्रति गाउँपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपाल समक्ष पनि पेश गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त वार्षिक प्रतिवेदनको आधारमा गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले सम्वन्धित उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक सुझाव दिन सक्नेछन्।

(६) गाउँपालिकाले उपभोक्ता समूहको आवश्यकता र कार्यसम्पादन प्रगतिका आधारमा वनसम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालनका लागि अनुदान तथा सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

परिच्छेद-४

सामुदायिक वन व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

१७. सामुदायिक वन हस्तान्तण: (१) गाउँपालिकामा सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण गर्न बाँकी रहेमा वन क्षेत्रहरु पहिचान गरी सामुदायिक वनको रुपमा हस्तान्तरण गर्न प्राथमिकता दिइनेछ।

(२) दफा १३ बमोजिम दर्ता भएको उपभोक्ता समूहको चाहना र आवश्यकताको आधारमा सामुदायिक वन व्यवस्थापनलाई दिगो र प्रभावकारी बनाउने गरी सामुदायिक वनको कार्ययोजना तयार वा संशोधन तथा परिमार्जन गर्नका लागि गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(३) उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार वा संशोधन गर्दा उक्त कार्ययोजना यस कैलाश गाउँपालिकाको वन तथा वातावरण शाखामा पेश गरी प्राप्त सुझाव तथा परामर्शका आधारमा वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तर्जुमा वा आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) को प्रयोजनका लागि वन व्यवस्थापन कार्ययोजना प्राप्त भएको मितिले बढीमा ७ दिन भित्रमा वन तथा वातावरण शाखाले आवश्यक सुझाव दिनु पर्नेछ र उक्त समयभित्र कुनै सुझाव नदिएमा सोही कुरा जनाई वन व्यवस्थापन कार्ययोजना स्वीकृतीका लागि प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालय समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ।

(५) उपभोक्ता समूहले दफा (२) र (३) बमोजिम तर्जुमा गरेको कार्ययोजना बमोजिम सामुदायिक वनको विकास, संरक्षण, उपयोग एवं व्यवस्थापन र वन पैदावारको स्वतन्त्र रुपमा मूल्य निर्धारण गरी बिक्री वितरण समेत गर्न पाउने

गरी गाउँपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वनको कुनै भाग सामुदायिक वनको रुपमा व्यवस्थापन गर्न चाहेमा वन व्यवस्थापन कार्ययोजना र यस कैलाश गाउँपालिकाको वन तथा वातावरण शाखाको सुझाव तथा परामर्श सहित प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम पेश भएको वन व्यवस्थापन कार्ययोजना प्रदेश सरकारको सम्बन्धित वन अधिकृतले अध्ययन पश्चात् स्वीकृत गरी उपभोक्ता समूहलाई सामुदायिक वन हस्तान्तरण सम्बन्धी प्रमाणपत्र प्रदान गरी सोको जानकारी यस कैलाश गाउँपालिकालाई गराउनु पर्नेछ।

(७) सामुदायिक वनको कार्ययोजना प्रत्येक पटक सामान्यतयाः दश वर्षका लागि तर्जुमा गर्न सकिने छ र गाउँपालिकाबाट प्राप्त सुझाव तथा परामर्श बमोजिम आवश्यकता अनुसार समय समयमा संशोधन तथा परिमार्जन गर्न सकिने छ।

(८) उपदफा (७) बमोजिम उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा गरेको संशोधनले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा प्रदेश सरकारको सम्बन्धित वन अधिकृतले संशोधित कार्ययोजना प्राप्त भएको मितिले तीस दिनभित्र उपभोक्ता समूहलाई त्यस्तो संशोधित कार्ययोजना लागू नगर्न निर्देशन दिई सोको जानकारी यस कैलाश गाउँपालिकामा समेत दिनु पर्नेछ।

(९) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि वनसम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम एक पटक हस्तान्तरण भएको वन पूनःहस्तान्तरण गर्नुपर्ने छैन।

१८. सामुदायिक वनमा विपन्न वर्गका लागि कबुलियती वन दिन सकिनेः (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले आफ्नो समूहभित्र पहिचान गरेका गरिवीको रेखामुनी रहेका विपन्न घरधुरीहरुलाई सामुहिक वा एकल रुपमा वन पैदावारमा आधारित आय आर्जनका कार्यक्रम गर्नका लागि आफ्नो सामुदायिक वनको कुनै भाग बढीमा पन्ध्र वर्षका लागि सम्झौता गरी उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कबुलियती वनको रुपमा वन क्षेत्र उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्थाहरु स्वीकृत वन व्यवस्थापन कार्ययोजना र उपभोक्ता समूहको कार्यसमिति एवं कबुलियती वन लिन चाहने विपन्न समूह तथा परिवार बीच हुने सम्झौतामा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ।

१९. **वन पैदावारको मूल्य निर्धारणः** (१) उपभोक्ता समूहले आफ्नो स्वीकृत वन व्यवस्थापन कार्ययोजना बमोजिम वन व्यवस्थापन गर्दा प्राप्त भएका वन पैदावारको साधारण सभाको निर्णय बमोजिम स्वतन्त्र रुपमा मूल्य निर्धारण गरी विक्री वितरण गर्न सक्नेछन्।

तर उपभोक्ता समूहले आफ्नो वन पैदावार समूह बाहिर व्यवसायिक प्रयोजनका लागि विक्री गर्ने भएमा उक्त वन पैदावारको मूल्य निर्धारण गर्दा वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानूनमा निर्धारित मूल्य दरमा नघट्ने गरी न्यूनतम् मूल्य कायम गर्नुपर्नेछ।

(२) उपभोक्ता समूहले उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण गरेको वन पैदावारको मूल्य दरको विवरण गाउँपालिका, प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता महाहासंघ नेपालमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) उपभोक्ता समूहले वन पैदावारको मूल्य निर्धारणका सम्बन्धमा गरेको निर्णय वा वन पैदावारको मूल्यका बारेमा यस पालिकाले उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक सुझाव दिन सक्नेछ।

२०. **सामुदायिक वनको काठ संकलन र विक्री वितरणः** (१) सामुदायिक वनबाट व्यापारिक प्रयोजनका लागि विक्री वितरण गरिने काठको रुख छपान, कटान, ओसार पसार, श्रमिकहरुको पारिश्रमिक र सुरक्षा, घाटगद्दी, बोलपत्र आब्हान, विक्री, टाँचाको प्रयोग र छोडपुर्जी सम्बन्धी प्राविधिक मापदण्डहरु वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछन्।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका कार्यहरु गर्दा गाउँपालिका वा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय वा उपभोक्ता समूहको आफ्नै प्राविधिक कर्मचारीको सहयोगका आधारमा उपभोक्ता समूहले स्थानीय परिवेश अनुसार आवश्यक कार्यविधि वा प्रक्रियाहरु अवलम्बन गर्न सक्नेछन्।

२१. **वन पैदावार बिक्री वितरणको वार्षिक योजनाः** (१) उपभोक्ता समूहले स्वीकृत वन व्यवस्थापन कार्ययोजना बमोजिम संकलन हुने वन पैदावारको उपयोग तथा बिक्री सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई सोको एक प्रति गाउँपालिकामा पेश गर्नु पर्नेछ।

२२. **सामुदायिक वन पैदावार बिक्रीबाट आय प्राप्त गर्नेः** (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वन पैदावार बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (ख)२ बमोजिम जम्मा गर्नुपर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जम्मा गर्नुपर्ने रकम आर्थिक वर्षको अन्त्यमा उपभोक्ता समूहले गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्नेछ।

२३. **समुदायिक वनबाट प्राप्त लाभको सदुपयोगः** (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वन पैदावार बिक्री वितरण गरी प्राप्त गरेको रकम मध्ये कम्तिमा पच्चिस प्रतिशत रकम सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापनमा खर्च गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकममध्येबाट कम्तिमा पचास प्रतिशत रकम गाउँपालिकासँग समन्वय गरी गरिवी न्यूनीकरण, वन उद्यमको विकास र महिलाको आयआर्जन एवं शशक्तीकरणसम्बन्धी कार्यक्रमका लागि खर्च गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनका लागि उपभोक्ता समूहले आफ्नो साधारण सभामा पेश गर्नका लागि तर्जुमा गरेको वार्षिक कायक्रमको विवरण साधारण सभा हुनुभन्दा कम्तिमा ७ दिन अगाडी यस पालिकामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र गाउँपालिकाले उक्त कार्यक्रममा कुनै सुधार गर्नुपर्ने देखेमा सम्बन्धित वडा

कार्यालय मार्फत उपभोक्ता समूहको वार्षिक कार्यक्रममा सुधारका लागि सुझाव दिन सक्नेछ।

(४) उपभोक्ता समूह र गाउँपालिकाले संयुक्त रुपमा सामुदायिक वन व्यवस्थापन, वन उद्यम विकास र महिला सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरी योजना बनाउन सकिनेछ।

(५) स्थानीय समुदायमा गर्नुपर्ने सामुदायिक विकासका कार्यहरु गर्दा उपभोक्ता समूह र गाउँपालिका बीच सहकार्य गरी सामुदायिक विकासका कार्यहरु गर्न सकिनेछ।

(६) उपदफा (२) बमोजिम खर्चगरी बाँकी रहेको रकम सामुदायिक विकासका कार्यक्रम, उपभोक्ता समूहको हित हुने अन्य कार्य र उपभोक्ता समूहको प्रशासनिक कार्यमा खर्च गर्न सकिने छ।

तर प्रशासनिक कार्यका लागि उपभोक्ता समूहको वार्षिक आम्दानीको बढीमा २५ प्रतिशत रकम मात्र खर्च गर्न सकिनेछ र सो भन्दा बढी रकम प्रशासनिक कार्यका लागि खर्च गर्नुपर्ने भएमा उपभोक्ता समूहको साधारण सभाबाट सहमति लिनु पर्नेछ।

२४. **वन व्यवस्थापन कार्ययोजना विपरित काम गर्नेलाई हुने सजायः** (१) सामुदायिक वनमा कुनै उपभोक्ताले कार्ययोजना विपरीत हुने कुनै काम गरेमा निजलाई सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले जरिबाना गर्न सक्नेछ र त्यस्तो कामबाट कुनै हानि नोक्सानी भएकोमा बिगो बराबरको रकम क्षतिपूर्तिको रुपमा असुल उपर गर्न सक्नेछ।

(२) सामुदायिक वनको कार्ययोजना विपरितको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई उपभोक्ता समूह आफैले कारवाही गर्न नसकेमा निजलाई कारवाही गर्नका लागि उपभोक्ता समूहले गाउँपालिकामा रहेको न्यायिक समिति वा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय समक्ष निवेदन गर्न सक्नेछ।

(३) उपभोक्ता समूहका सदस्य भन्दा बाहिरको कुनै व्यक्तिले सामुदायिक वनमा हानी नोक्सानी गरेमा निजलाई राष्ट्रिय वनमा गरेको कसुर बमोजिमको सजाय गर्नका लागि उपभोक्ता समूहले प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय समक्ष निवेदन गर्न सक्नेछ र निजलाई वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको सजाय हुनेछ।

(४) उपदफा (२) र (३) बमोजिम न्यायिक समिति र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय समक्ष निवेदन परेमा कसुरको प्रकृति अनुसार न्यायिक समिति र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आ-आफनो क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने विषयमा छानविन गरी प्रचलित कानून बमोजिमको जरिवाना वा दण्ड सजाय गर्न सक्नेछ।

२५. **सामुदायिक वनको विवाद व्यवस्थापनः** (१) सामुदायिक वनका विषयमा सिर्जना हुने विवाद समाधानका लागि गाउँपालिकाले सहजीकण गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) को प्रयोजनका लागि गाउँपालिकाको समन्वयमा गाउँपालिका सहित, प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपाल र सरोकारवालाहरुको प्रतिनिधित्व हुनेगरी विवाद समाधान संयन्त्र स्थापना गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद - ५

कबुलियती वन, धार्मिक तथा सांस्कृतिक वनसम्बन्धी व्यवस्था

२६. **कबुलियती वन हस्तान्तरण गर्न सक्नेः** (१) गाउँपालिकाको विभिन्न वडा कार्यालयहरुले गरिबीको रेखामुनिका परिवार भनी पहिचान गरेका परिवारको समूहलाई गरिबी न्यूनीकरणका लागि कबुलियती वन हस्तान्तरण गर्न प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय समक्ष सिफारिस गर्न सक्नेछन्।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिसका आधारमा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले गरिवीको रेखामुनीका परिवारको कबुलिती वन उपभोक्ता समूह गठन गर्न र कबुलियती वनको कार्ययोजना बनाई वनको संरक्षण र विकास हुने गरी आय आर्जन हुने कार्यक्रम सञ्चालनका लागि उक्त समूहलाई कबुलियती वनको रुपमा वनक्षेत्र उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(३) प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले उपदफा (२) बमोजिमको कबुलियती वनको विवरण गाउँपालिकामा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र सोही आधारमा गाउँपालिकाले कबुलियती वन उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(४) कबुलिती वन उपभोक्ता समूहसम्बन्धी अन्य व्यवस्था वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय तथा प्रदेश कानून र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम हुनेछ।

२७. **धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका वनहरुको संरक्षणः** (१) यस कैलाश गाउँपालिकामा धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका वनहरु रहेमा सोको संरक्षण र सदुपयोगका लागि धार्मिक तथा सांस्कृतिक वन उपभोक्ता समूह गठन गर्न सकिनेछ।

(२) धार्मिक तथा सांस्कृतिक वन उपभोक्ता समूह गठन र दर्ता गर्दा दफा १३ र १४ बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।

(३) सम्बन्धित धार्मिक तथा सांस्कृतिक समुदायले आफ्नो धर्म संस्कृतिसँग सम्बन्धित वन संरक्षण गर्न चाहेमा त्यस्तो वन सोही धार्मिक तथा सांस्कृतिक समूह वा समुदायलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछ।

(४) धार्मिक तथा सांस्कृतिक वनको व्यवस्थापन कार्ययोजना तर्जुमाका लागि गाउँपालिकाको सम्बन्धित वडा कार्यालयसँगको समन्वयमा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले प्राविधिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(५) धार्मिक वनमा विकास आयोजना सञ्चालन गर्दा काटिएका रुखहरु गाउँपालिकामा कार्यपालिकाको समन्वय र सहमतिमा सम्बन्धित धार्मिक तथा सांस्कृतिक समूहले बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद-६

वनमा आधारित उद्यम विकास, पर्यापर्यटन र वातावरणीय सेवासम्बन्धी व्यवस्था

२८. वन उद्यमको विकास गर्न सक्नेः (१) गाउँपालिकामा रहेका वन उपभोक्ता समूहले उद्योग र वातावरणसम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिमका मापदण्डहरुको पालना गरी वन पैदावारमा आधारित वन उद्यमको स्थापना र विकास गर्न सक्नेछन्।

(२) गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरुले सामुदायिक वन, निजी वन र अन्य विभिन्न किसिमका वनबाट प्रचलित कानूनको परिपालना गरी कच्चा पदार्थ प्राप्त गर्न सक्नेछन्।

(३) सार्वजनिक निजी सामुदायिक साझेदारीमा पनि वन उद्यम स्थापना र सञ्चालन गर्न सकिने छ र यसका लागि यस ऐन र वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून विपरित नहुने गरी उपभोक्ता समूहले यस कैलाश गाउँपालिका, विभिन्न संघ संस्था वा निजी क्षेत्रसँग सम्झौता गर्न सक्नेछन्।

(४) उपभोक्ता समूहले अन्य पक्षसँग साझेदारी गरी वन उद्यम सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूहहरुको कम्तिमा एकाउन्न प्रतिशत शेयर तथा लगानी भएको हुनु पर्नेछ।

(५) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले वन उद्यमका लागि वन पैदावारमा आधारित सहकारी संस्था स्थापना गर्न चाहेमा यस कैलाश गाउँपालिकाले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(**द्रष्टव्यः** यस दफाको प्रयोजनाका लागि वन उद्यम भन्नाले लघु उद्यम, घरेलु उद्योग र वन सहकारी संस्थालाई जनाउनेछ।)

२९. **पर्यापर्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेः** (१) उपभोक्ता समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा आवश्यक व्यवस्था गरी आफ्नो वनमा आधारित पर्यापर्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछन्।

(२) वन क्षेत्रमा पर्यापर्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएको क्षेत्रभन्दा बढी वन क्षेत्र प्रयोग गर्न पाइने छैन।

(३) वन उपभोक्ता समूहको पर्यापर्यटन योजना र कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक, आर्थिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(४) वनमा आधारित पर्यापर्यटनका लागि उपभोक्ता समूहले गाउँपालिका वा विभिन्न संघ संस्था वा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्न सक्नेछ र उपभोक्ता समूहले यसरी अन्य पक्षसँग साझेदारी गरी पर्यापर्यटन कार्य सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूहहरुको कम्तिमा एकाउन्न प्रतिशत शेयर तथा लगानी भएको हुनु पर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सहकार्य गर्दा यस ऐन र वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून विपरित नुहने गरी आपसी सम्झौता गरी पर्यपर्यटन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

(६) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले सञ्चालन गरेको कुनै पर्यापर्यटन क्षेत्रमा स्वदेशी वा विदेशी व्यक्ति र यातायातका साधन प्रवेश गर्दा साधारण सभाको निर्णय बमोजिमको प्रवेश शुल्क संकलन गर्न सक्नेछ।

तर उपभोक्ता समूहका सदस्यहरुसँग यस्तो प्रवेश शुल्क लिन पाइने छैन।

(७) सामुदायिक वनमा सञ्चालित पर्यापर्यटन कार्यक्रमबाट प्राप्त आम्दानीमध्ये कम्तीमा पच्चिस प्रतिशत रकम पर्यापर्यटन प्रवद्र्धन र कम्तिमा पचास प्रतिशत रकम महिला र विपन्न वर्गका लागि आय आर्जनका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न अनुदानको रुपमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

३०. सामुदायिक चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र र वन्यजन्तु पालन तथा प्रजननः (१) सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले आफै वा अन्य विभिन्न पक्षसँगको सहकार्यमा सामुदायिक चिडियाखाना, वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र र वन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन्सम्बन्धी योजना तर्जुमा गरी सामुदायिक चिडियाखाना वा वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन र वन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन् सम्बन्धी कार्यहरु गर्न सक्नेछन्।

(२) वन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन् पश्चात गरिने विक्री वितरणका लागि प्रदान गरिने इजाजत सम्बन्धी मापदण्डहरु प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ।

(३) सामुदायिक चिडियाखाना वा वन्यजन्तु उद्दार केन्द्र र वन्यजन्तु पालन तथा प्रजनन्सम्बन्धी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न चाहने उपभोक्ता समूहलाई गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक र अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

३१. सामुदायिक घरवास (होमस्टे): (१) पर्यापर्यटन प्रवद्र्धन गर्नेगरी होमस्टे सञ्चालन गर्न चाहने उपभोक्ता समूह वा स्थानीय समुदायले गाउँपालिकाको होमस्टे सम्बन्धी कानून बमोजिम मापदण्ड पुरा गरी सामुदायिक होमस्टे दर्ता गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछन्।

(२) सामुदायिक होमस्टे सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधिहरुको पालना गरी सञ्चालित सामुदायिक होमस्टेलाई स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार गाउँपालिकाबाट आवश्यक अनुदान उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

३२. जलाधार संरक्षणः (१) गाउँपालिकाले आफनो क्षेत्रमा रहेका जलाधारहरुको पहिचान गरी नक्शासहितको विवरण राख्नु पर्नेछ।

(२) गाउँपालिकामा रहेका जलाधारहरुको सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका माध्यमबाट संरक्षणसम्बन्धी कार्यहरु गरिने छ।

(३) जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने उपभोक्ता समूहलाई योजना र कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा आर्थिक र अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(४) जलाधार क्षेत्रको संरक्षणका माध्यमबाट जलस्रोत लगायतको संरक्षणमा उपभोक्ता समूहले पुऱ्याएको योगदान वापत जलस्रोत लगायतका स्रोत उपभोग गर्ने विभिन्न निकाय, संघ संस्था, उद्योग लगायतका पक्षहरुले जलाधार क्षेत्र संरक्षण गर्ने उपभोक्ता समूहलाई विभिन्न अनुदान तथा अन्य उत्प्रेरणाका स्रोतहरु उपलब्ध गराउन सक्नेछन्।

(५) उपदफा (४) को प्रयोजनका लागि जलाधार संरक्षण गर्ने उपभोक्ता समूह र जलाधार संरक्षणबाट फाईदा पाउने पक्षका बीच आवश्यक सम्झौता गर्न सकिनेछ।

३३. **जैविक मार्गको व्यवस्थापनः** (१) गाउँपालिकामा वन्यजन्तु र चाराचुरुङ्गीहरुको आवत जावत गर्ने जैविक मार्गको रुपमा रहेका वन क्षेत्रहरुको संरक्षण, व्यवस्थापन र सदुपयोग सामुदायिक वनका माध्यमबाट गरिनेछ।

(२) जैविक मार्गका सामुदायिक वन र वन्यजन्तुको संरक्षणका लागि उपभोक्ता समूहलाई यस कैलाश गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले प्राविधिक तथा आर्थिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(३) जैविक मार्गमा पर्ने वन क्षेत्रमा आश्रित समुदायलाई जैविक मार्गको वन पैदावार उपयोग गर्नबाट बञ्चित गरिने छैन।

(४) जैविक मार्गमा वन्यजन्तुको प्रभावबाट सुरक्षित रहनका लागि उपभोक्ता समूह र गाउँपालिकाले सचेतना अभिवृद्धि र सुरक्षात्मक उपायहरु अवलम्बन गर्न गराउन सक्नेछ।

३४. मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन र राहत वितरणः (१) गाउँपालिका र प्रदेश सरकरको वनसम्बन्धी कार्यालयका साथै सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहले वन्यजन्तुबाट हुने जनधनको क्षति कम हुने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्नेछ।

(२) वन्यजन्तुबाट कसैको धनजनको क्षति भएमा त्यस्तो क्षति वापत पिडितलाई नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने राहतका अतिरिक्त यस कैलाश गाउँपालिका र वन उपभोक्ता समूहले थप राहत प्रदान गर्न सक्नेछ।

(३) गाउँपालिकाले वन्यजन्तुबाट प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई राहत प्रदान गर्न र मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु सञ्चालनका लागि एक कोषको स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(४) मानव वन्यजन्तु द्वन्द्वबाट प्रभावित व्यक्तिहरुको जीउधनको सुरक्षाका लागि जीवन बीमा तथा निर्जीवन बीमा गर्नका लागि यस कैलाश गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(५) वन्यजन्तुलाई वन क्षेत्रमा नै बसोवास गर्ने अवस्था सिर्जना गर्नका लागि सामुदायिक वन लगायतका जैविक मार्गमा पानी पोखरी निर्माण, जंगली फलफूलका विरुवा संरक्षण, घाँसै क्षेत्रहरुको संरक्षण जस्ता कार्यहरु गर्नुपर्नेछ।

(६) नेपाल सरकारले कृषि तथा घरपालुवा जनावारका लागि हानिकारक वन्यजन्तु भनी घोषणा गरेका वन्यजन्तुहरु घर गोठ तथा खेतबारीमा आई जनधनको क्षति गर्ने अवस्था देखिएमा त्यस्ता वन्यजन्तुहरुलाई धपाउन पाइनेछ।

३५. सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापनः (१) गाउँपालिकाको वन क्षेत्रमा रहेका सिमसारको संरक्षण र सदुपयोग सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका माध्यमबाट गरिनेछ।

(२) वन क्षेत्र भन्दा बाहिर रहेका सिमसारहरुको संरक्षण र सदुपयोगका लागि सिमसार उपभोक्ता समूह वा जल उपभोक्ता संस्था गठन गर्न सकिनेछ।

(३) सिमसार उपभोक्ता समूह गठन र दर्ता गर्दा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन र दर्ता गर्ने प्रक्रिया अवलम्बन गर्न सकिनेछ।

(४) सिमसार व्यवस्थापन योजना तर्जुमाका लागि गाउँ कार्यपालिकामा छलफल गरी प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले प्राविधिक, आर्थिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(५) उपभोक्ता समूहले व्यवस्थापन गर्दै आएका सिमसार क्षेत्रका माछा लगायतका जलचरको संरक्षण र विक्री वितरणका लागि उपभोक्ता समूहले आफै आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

३६. **सार्वजनिक जग्गामा वन विकास सम्बन्धी व्यवस्थाः** (१) गाउँपालिकाले वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गरी आफ्नो क्षेत्रभित्र पहिचान भएका सार्वजनिक जग्गामा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको माध्यमबाट वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कामका लागि गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले उपभोक्ता समूहलाई आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) सार्वजनिक जग्गामा गरिएको सामुदायिक वन व्यवस्थापनबाट प्राप्त वन पैदावार सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले उपयोग तथा बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ।

(४) सडक र बाटो किनारमा लगाइएको तथा बाटोमा छहारी पर्ने रुखहरु र चौतारा वा यस्तै प्रकृतिका अन्य ठाउँमा लगाइएका रुखहरुले मानवीय जोखिम सिर्जना गर्ने भएमा वा अन्य कुनै कारणले काट्न वा हटाउन पर्ने भएमा गाउँपालिकाले सडक र वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी त्यस्ता रुखहरु काट्न वा हटाउन सक्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमका काठ विक्री वितरणबाट प्राप्त रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

३७. सहरी वनको विकास र व्यवस्थापनः (१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको सहरी क्षेत्र तथा बस्तीमा रहेका सार्वजनिक सडक तथा पार्क जस्ता स्थानमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहसँगको सहकार्यमा सहरी वनको विकास तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सहरी वनको विकासको लागि यस कैलाश गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सहरी वनको वन पैदावार गाउँपालिकासँगको समन्वयमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले विभिन्न प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न सक्नेछ।

(४) सहरी वनको व्यवस्थापनबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँडका बारेमा गाउँपालिका र उपभोक्ता समूहका बीचमा कुनै सम्झौता वा सहमती गरिएमा सोही बमोजिम लाभको बाँडफाँड गर्नुपर्नेछ।

३८. उद्यान घोषणा गर्न सक्नेः (१) गाउँपालिकाले सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहसँगको समन्वयमा वन क्षेत्रको कुनै उपयुक्त भागलाई वन उद्यान तथा प्राणी उद्यान घोषणा गरी वन उपभोक्ता समूह मार्फत उद्यान निर्माण र सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(२) सामुदायिक वन क्षेत्रमा स्थापना र सञ्चालन गरिने वन उद्यान तथा प्राणी उद्यान सम्बन्धित उपभोक्ता समूह मार्फत सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

३९. वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापनः (१) वन क्षेत्रबाट हुने कार्वन सञ्चिति तथा उत्सर्जन न्यूनीकरण बाहेकका जलस्रोत संरक्षण, जैविक विविधता सरक्षण र पर्यापर्यटनको विकास लगायतका वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन गर्न चाहने वन

उपभोक्ता समूह लगायतका स्थानीय समुदायले आफ्नो वन व्यवस्थापन योजना वा विशेष कार्ययोजनामा व्यवस्था गरी वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्न सक्नेछन्।

(२) वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन गरी उक्त सेवा विक्री गर्न चाहने उपभोक्ता समूह वा स्थानीय समुदाय र वातावरणीय सेवा उपयोग गर्न चाहने पक्षका बीचमा सम्झौता गरी वातावरणीय सेवाको खरिद विक्री गर्न सकिने छ।

(३) वातावरणीय सेवाको आदान प्रदान तथा खरिद विक्रीबाट प्राप्त लाभको बाँडफाडँ र सदुपयोगसम्बन्धी विषयहरु वातावरणीय सेवाको व्यवस्थापन योजना र आपसी सम्झौतामा उल्लेख गरिए बमोजिम हुनेछ।

४०. **जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलन योजनाः** (१) गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका कारण परेको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि स्थानीय स्तरका जलवायु अनुकूलन योजना तर्जुमा गरी उपभोक्ता समूह वा प्रभावित स्थानीय समुदाय मार्फत उक्त योजनाहरुको कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ।

(२) उपभोक्ता समूहले समुदायमा आधारित जलवायु अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्न चाहेमा त्यस्ता योजना तर्जुमा र सोको कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र यस कार्यका लागि प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले पनि सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(३) जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि यस कैलाश गाउँपालिकामा जलवायुमैत्री संरचनाको निर्माण, यातायातका साधनहरुबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण र वन क्षेत्रको विकासका माध्यमबाट कार्वन उत्सर्जन न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

(४) आगलागी लगायतका कार्यहरुबाट हुने वन विनास तथा वन क्षयीकरण नियन्त्रण गरी जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने वन उपभोक्ता समूहलाई सो वापत प्राप्त हुने लाभ उपलब्ध गराउन वा पुरस्कृत गर्नका लागि

गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक सहयोग र सहजीकरण गर्नुपर्नेछ।

४१. **वन डढेलो नियन्त्रणः** (१) कुनै वनमा वन डढेलो लागेमा गाउँपालिका, प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालय, सुरक्षा निकाय, सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह र निजी जग्गावालाहरु समेतको पहलमा वन डढेलो नियन्त्रण गर्नु पर्नेछ।

(२) गाउँपालिकाले वन डढेलो नियन्त्रणका लागि वन उपभोक्ता समूह मार्फत सचेतना र क्षमता अभिवृद्धि तथा डढेलो नियन्त्रणको प्रविधि तथा सूचना संयन्त्र विकास गर्ने र समन्वयका लागि आवश्यक कार्यहरु गर्नु पर्नेछ।

(३) वन डढेलो नियन्त्रणमा खटिदा कुनै व्यक्तिलाई क्षति हुन गएमा सोको मूल्यांकन गरी गाउँपालिका र सम्बन्धित उपभोक्ता समूहले राहत तथा अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(४) वन डढेलोका कारण वा वन डढेलो नियन्त्रण गर्न जाँदा कुनै व्याक्ति घाइते वा मृत्य भएमा त्यस्ता व्यक्तिले बीमा रकम पाउने गरी यस कैलाश गाउँपालिका र यसको क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुको सहकार्यमा सामुहिक बीमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ र यस कार्यमा सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, नेपालले समन्वय र सहजीकरण गर्न सक्नेछ।

(५) कसैले वन क्षेत्रमा आगो लगाएमा वा आगो लाग्न सक्छ भन्ने कुरा थाहा हुँदा हुँदै लापरवाही गरी वनमा आगो लगाएमा वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम कारवाही र दण्ड सजाय हुनेछ।

४२. **स्थानीय वातावरण संरक्षण योजनाः** (१) गाउँपालिकाले वातावरण संरक्षण योजना तर्जुमा र कार्यान्वन गर्दा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहसँग समन्वय र सहकार्य गर्नु पर्नेछ।

(२) गाउँपालिकामा रहेको वन क्षेत्र, नदी, खोलानाला, सार्वजनिक जग्गा र अन्य प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा रहेका क्षेत्रहरुमा फोहरमैला विसर्जन गर्न गराउन पाइने छैन।

(३) गाउँपालिकामा वातावरण संरक्षणका कार्यहरु गर्दा सामुदायिक वनका माध्यमबाट गर्नु पर्नेछ।

४३. **वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालनः** (१) गाउँपालिकाले प्रत्येक वडामा उपभोक्ता समूह वा वन सहकारी संस्था वा वन उद्यमको माध्यमबाट कम्तिमा एउटा नर्सरी स्थापना गर्नका लागि आवश्यक व्यवस्था गरी सोको लागि अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना गरिने नर्सरीमा रोजगारी प्रदान गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रमा रहेका विपन्न परिवारलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम स्थापित नर्सरीमा किसान, निजी वन तथा वन उपभोक्ता समूहको माग अनुसारका रैथाने र पारिस्थितिकीय प्रलाणीमैत्री व्यावसायिक विरुवाहरुको उत्पादन र विक्री वितरण गर्न प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(४) वन उपभोक्ता समूह, किसान तथा निजी वनवालाहरुलाई निःशुल्क वा न्यूनतम् शुल्कमा विरुवा उपलब्ध गराई वन क्षेत्र, नदी किनार, नदी उकास क्षेत्र, नहर किनार, सडक किनार, सार्वजनिक जग्गा, खाली जग्गा, पाखो जग्गा, वन विनास भएको क्षेत्र र निजी जग्गामा वृक्षारोपणका लागि यस कैलाश गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयबाट अनुदान उपलब्ध गराउन आवश्यक रकम विनियोजन गर्नुपर्नेछ।

(५) गाउँपालिकामा फैलिएका मिचाहा प्रजाती नियन्त्रण गरी वा हटाई उक्त क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्न चाहने वन उपभोक्ता समूह वा निजी जग्गावालालाई गाउँपालिकाले प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

४४. **जडीबुटी खेति तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार प्रवर्द्धनः** (१) गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले सामुदायिक वन लगायतका वन क्षेत्र र निजी जग्गामा सुगन्धित वनस्पति, औषधीजन्य जडीबुटी तथा अन्य जडीबुटी खेति र गैरकाष्ठ वन पैदावारको पहिचान र प्रवद्र्धनका लागि प्राविधिक, आर्थिक र अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) गाउँपालिकाको क्षेत्रमा उत्पादित जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको भण्डार, प्रशोधन र बजारीकरणका लागि आवश्यक पूर्वाधारको विकास गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ।

४५. **कृषि वन प्रवर्द्धनः** (१) गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वन लगायतका वन क्षेत्र, सार्वजनिक जग्गा र निजी वन तथा निजी जग्गाहरुमा कृषि वन लगाउन चाहनेलाई गाउँपालिकाले आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(२) सामुदायिक वनमा कृषि वन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन क्षेत्रको जैविक विविधता संरक्षण हुने गरी र एउटै विरुवाले लामो समय उत्पादन दिने प्रकृतिका वनजन्य तथा कृषिजन्य पैदावारहरु लगाउन प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(३) गरिवीको रेखामुनी रहेका परिवारलाई उपलब्ध गराइएको सामुदायिक वनको क्षेत्रमा कृषि वनका कार्यहरु गर्दा वर्षमा एक पटक मात्र खनजोत गर्नुपर्ने प्रकृतिका कृषिजन्य पैदावारहरु लगाउन सकिनेछ।

४६. **वनजन्य बीउको उत्पादनः** वन बीउको उत्पादन, विक्री वितरण र निर्यातका लागि गाउँपालिकामा पाइने वन पैदावारका बीउहरुको उत्पादन र बजारीकरणका लागि योजना तर्जुमा गरी वन उपभोक्ता समूह र निजी वनवालाहरुलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सकिने छ।

४७. **वनजन्य खाद्य वस्तु तथा कन्दमूलको सदुपयोगः** (१) गाउँपालिकाको सामुदायिक वन लगायतका वन क्षेत्रमा वनको हैसियत नबिग्रने गरी र वातावरण तथा जैविक विविधताको संरक्षण हुने गरी वन क्षेत्रबाट उपलब्ध हुनसक्ने वनजन्य खाद्य वस्तु तथा कन्दमूल संकलन र बिक्री वितरण गर्न सकिनेछ।

(२) गाउँपालिकामा विशेष पहिचान तथा महत्व भएका वनजन्य खाद्य वस्तु तथा कन्दमूलको दिगो संकलन र सदुपयोग तथा बजारीकरणका लागि विपन्न परिवार र यस्ता वस्तुको बारेमा परम्परागत ज्ञान भएका परिवारलाई प्राविधिक तथा अन्य आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

४८. **चरन तथा खर्क व्यवस्थापनः** (१) गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक वनमा पशुहरुको चरीचरन व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ता समूहको वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा आवश्यक व्यवस्था गरी चरीचरन व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।

(२) सामुदायिक वन बाहेकका अन्य वन क्षेत्र वा सार्वजनिक जग्गामा चरीचरन व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाले गोठाला तथा पशुपालक परिवार वा समूहसँग परामर्श गरी चरीचरन गराउने क्रममा पालन गर्नुपर्ने नियमहरु बनाउन सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम चरीचरनका नियमहरु बनाउँदा आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदायको उद्यौली उभौली लगायतका प्रथाजनित अभ्यासको सम्मान गर्नु पर्नेछ।

(४) खर्च जग्गा उपयोग गरी चरीचरन र वन पैदावारको उपयोग गर्दै आएका स्थानीय वासिन्दाको प्रथाजनित अभ्यासलाई सम्मान र संरक्षण गर्दै गाउँपालिका र सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले खर्च जग्गाहरुको दिगो व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नियमहरु बनाउन सक्नेछ।

४९. **वनसम्बन्धी प्रथाजनित अभ्यासको प्रवर्द्धनः** (१) गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र आदिवासी जनजाति समुदायले परम्परादेखि अवलम्बन गर्दै आएका वनसम्बन्धी

प्रथाजनित अभ्यासहरुको प्रवद्र्धनका लागि सामुदायिक वन र अन्य विभिन्न वन व्यवस्थापन प्रणालीको कार्ययोजनामा आवश्यक व्यवस्थाहरु समावेश गर्नु पर्नेछ।

(२) सामुदायिक वन तथा अन्य वन व्यवस्थापन प्रणालीका कार्ययोजनाहरुमा उल्लेखित वनसम्बन्धी प्रथाजनित अभ्यासको प्रवद्र्धनका लागि सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह र गाउँपालिकाले आवश्यक स्रोत साधान र सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) सामुदायिक वन बाहेकका क्षेत्रहरुमा कुनै प्रथाजनित संस्थाले वन संरक्षण तथा सदुपयोग गर्दै आएको भएमा उक्त वन क्षेत्र सोही प्रथाजनित संस्थाले व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।

५०. वनसम्बन्धी परम्पराग ज्ञानको संरक्षण र प्रवर्द्धनः (१) गाउँपालिकामा वन व्यवस्थापन गर्दा वन स्रोतमाथिको आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदाय, दलित र महिलाको अधिकार संरक्षण गर्नुपर्नेछ।

(२) वनसम्बन्धी कुनैपनि कार्यहरु गर्दा र वन स्रोत परिचालन गर्दा आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदायको रैथाने तथा परम्परागत ज्ञानको पूर्ण रुपमा सम्मान, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नुपर्नेछ।

(३) वन व्यवस्थापन गर्दा र वन स्रोत परिचालन गर्दा वनमा आश्रित जीविकोपार्जनको अधिकारबाट कसैलाई पनि बञ्चित गर्न पाइने छैन।

(४) गाउँपालिकामा रहेका आदिवासी जनजाति र स्थानीय समुदाय वन तथा जैविक विविधता र प्राकृतिक स्रोत संरक्षण तथा सदुपयोगसँग सम्बन्धित परम्परागत ज्ञानको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि गाउँपालिकाले आवश्यक सहयोग गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद - ७

निजी वनसम्बन्धी व्यवस्था

५१. निजी वन दर्तासम्बन्धी व्यवस्थाः (१) निजी वन दर्ता गराउन चाहने कुनै व्यक्ति वा संस्थाले निजी वन दर्ताको लागि प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालयको सिफारिस सहित गाउँपालिकामा निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै निवेदन परेमा आवश्यक जाँचबुझ गरी गाउँपालिकाले नीजि वन दर्ता गरी प्रमाणपत्र दिनेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निजी वन दर्ता गरेको विवरण सहितको जानकारी गाउँपालिकाले प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयलाई गराउनेछ।

५२. निजी वनको व्यवस्थापन र वन पैदावार परिचालनः (१) निजी वनको धनीले निजी वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन गर्न तथा निजी वनको वन पैदावारको उपयोग गर्न वा स्वतन्त्र रुपमा मूल्य निर्धारण गरी बिक्री वितरण गर्न सक्नेछ।

(२) निजी वनको धनीको अनुरोधमा उपदफा (१) बमोजिमको कामका लागि गाउँपालिका र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले आवश्यक प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(३) व्यावसायिक प्रयोजनको लागि निजी वन वा निजी आवादीमा रहेका वन पैदावारको सङ्कलन तथा ओसारपसार गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र गर्नु परेमा गाउँपालिकाबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि निजी वनको वन पैदावार व्यावसायिक प्रयोजनको लागि गाउँपालिकाको क्षेत्रबाट अन्य कुनै स्थानीय तहको क्षेत्रमा वन पैदावारको विक्री वितरण र ओसारपसार गर्नु परेमा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(५) घरायसी प्रयोजनको लागि गाउँपालिकाको क्षेत्रबाट गाउँपालिका रहेको जिल्ला भित्रको कुनै स्थानीय तहमा वन पैदावार विक्री वितरण तथा ओसारपसार गर्नु परेमा यस कैलाश गाउँपालिकाबाट सङ्कलन तथा ओसारपसार गर्ने स्वीकृती लिनु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि गाउँपालिका रहेको जिल्लाबाट कुनै अर्को जिल्लामा घरायसी प्रयोजनका लागि वन पैदावार बिक्री वितरण तथा ओसारपसार गर्नु परेमा प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(७) निजी वनको धनीलाई निजी वन विकास, कृषि वन तथा जडीबुटी खेती एवं गैरकाष्ठ वन पैदावार प्रवद्र्धनका लागि गाउँपालिकाबाट पारित कार्यक्रम तथा योजना अनुसारका सहयोग, अनुदान तथा सुविधाहरु उपलव्ध गराउन सकिनेछ।

५३. निजी वनमा वन्यजन्तु पालनः (१) कुनै निजी वनवालाले गाउँपालिकाको सिफारिसमा वन तथा वन्यजन्तु सम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून र मापदण्डको अधीनमा रही आफ्नो निजी वनमा संरक्षित वन्यजन्तु बाहेकका वन्यजन्तु तथा पन्छी समेत पालन गर्न सक्नेछ।

(२) कुनै निजी वनवालाले उपदफा (१) बमोजिमका कार्यहरु गरेको भएमा सोको जानकारी गाउँपालिकामा गराउनु पर्नेछ र उक्त वन्यजन्तु तथा पन्छीमा कुनै रोग देखा परेमा तत्काल प्रदेश सरकारको वनसम्बन्धी कार्यालय, पशु विकास कार्यालय र अन्य सम्बन्धित निकायको सहयोगमा रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद - ८

वनसम्बन्धी कसुरको जाँचबुझ सम्बन्धी कार्यविधि र दण्ड सजाय

५४. वनसम्बन्धी कसुरको जाँचबुझ सम्बन्धी कार्यविधिः गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र हुने वन, वन्यजन्तु तथा वातावरणसम्बन्धी कसुरको जाँचबुझ सम्बन्धी कार्यविधिका सम्बन्धमा वन, वन्यजन्तु तथा वातावरणसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून लागु हुनेछ।

५५. दण्ड सजायः गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र हुने वन, वन्यजन्तु तथा वातावरणसम्बन्धी कसुरमा वन, वन्यजन्तु तथा वातावरणसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम दण्ड सजाय हुनेछ।

परिच्छेद - ९

वनसम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था

५६. नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको भूमिकाः यो ऐन कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले आवश्यक सहयोग र स्रोत साधन उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

५७. वन तथा वातावरणसम्बन्धी विषयगत समितिः (१) गाउँपालिकाले वन क्षेत्रका विषयमा समन्वय, अनुगमन तथा मूल्यांकन र अन्य आवश्यक कार्यहरु गर्नका लागि गाउँपालिकास्तरीय कार्यपालिकाको कुनै सदस्यको संयजकत्वमा वन तथा वातावरण समिति वा वातावरण परिषद् गठन गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने समिति वा परिषद्मा सम्बन्धित निकायहरुका साथै सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, नेपाल, सरोकारवाला नागरिक समाज र निजी क्षेत्रको समेत प्रतिनिधित्व गराउनु पर्नेछ ।

५८. वन तथा वातावरण शाखाले वनसम्बन्धी कार्य गर्न सक्नेः (१) गाउँपालिकामा रहने वन तथा वातावरणसम्बन्धी शाखाले वन सम्बन्धी विषयमा काम गर्नको लागि आवश्यक मानव स्रोतको व्यवस्था गरी वनका विषयमा आवश्यक सहजीकरण र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

(२) वन तथा वातावरण शाखाले वनसम्बन्धी कार्य सञ्चालन गर्दा यस कैलाश गाउँपालिकामा रहेको विषयगत समितिसँग सहकार्य र समन्वय गर्नुपर्नेछ।

५९. वनसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेः (१) गाउँपालिकाले नेपालको संविधानको अनुसूची ८ र ९ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को

दफा ११(२)(ञ) र दफा ११(४)(ङ) मा उल्लिखित वन, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र वातावरणसम्बन्धी कार्यहरु गर्नको लागि उपभोक्ता समूह, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ नेपाल, सरोकारवाला संघ संस्था तथा नागरिक समाज र निजी क्षेत्रसँग समेत समन्वय, परामर्श र सहकार्य गरी कैलाश गाउँपालिका स्तरको पञ्चवर्षिय तथा दिर्घकालिन वन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ।

(२) गाउँपालिकाले वनसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा उपभोक्ता समूह र सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, नेपाल मार्फत सञ्चालन गर्न प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

(३) गाउँपालिकाले आफ्नो वन योजना कार्यान्वनका क्रममा वन उपभोक्ता समूहको क्षमता विकास, सामुदायिक वनका कार्ययोजना तर्जुमा, संशोधन तथा परिमार्जन, वन उद्यम तथा पर्यापर्यटन विकास लगायतका कार्यहरुको लागि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने गरी नियमित रुपमा बजेट विनियोजन गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद - १०
विविध

६०. **वन क्षेत्रमा प्रवेश नियमनः** (१) वन संरक्षणको दृष्टिकोणले आवश्यक देखिएमा गाउँपालिका र सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहले आफ्नो सबै वन क्षेत्र वा केही निश्चित् वन क्षेत्रमा केही समयका लागि प्रवेश नियन्त्रण तथा निषेध गर्न सक्नेछ।

(२) सामुदायिक वन बाहेकका वन क्षेत्रमा केही समयका लागि प्रवेश निषेध गर्नुपर्ने भएमा सो सम्बन्धी व्यवस्था वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम हुनेछ र प्रदेश सरकारको वन सम्बन्धी कार्यालयले वन क्षेत्रमा प्रवेश निषेधसम्बन्धी निर्णय गर्दा गाउँपालिकासँग समन्वय, छलफल तथा परामर्श गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम वन क्षेत्रमा प्रवेश निषेध गर्दा परम्परागत रुपमा उपयोग गर्दै आएको बाटो, पानी (खानेपानी, सिंचाइ, पानीघट्ट) र धार्मिक तथा सांस्कृतिक क्षेत्रको नियमित उपयोगमा प्रतिबन्ध लगाउन पाइने छैन।

६१. **सामाजिक प्रयोजनका लागि वन पैदावारको आपूर्तिः** गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र धार्मिक तथा सांस्कृतिक कार्य, विपद् व्यवस्थापन, दाह संस्कार, विपन्न वर्गको घरगोठ निर्माण र अन्य अत्यावश्यक विकास निर्माणको लागि काठ दाउरा आवश्यक परेमा यस कैलाश गाउँपालिकाले सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूह वा निजी वनवालालाई न्यूनतम् शुल्क लिई यी प्रयोजनका लागि काठ दाउरा आपूर्ति गर्नका लागि समन्वय गर्न सक्नेछ।

६२. **वेवारिस वा दरियावुर्दी काठबाट प्राप्त लाभको बाँडफाँडः** प्रदेश सरकारले वनसम्बन्धी प्रचलित संघीय कानून बमोजिम गाउँपालिकाको क्षेत्रबाट संकलित वेवारिस वा दरियावुर्दी काठबाट प्राप्त रकमको २५ प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

६३. **अन्तरस्थानीय तहमा फैलिएको वन व्यवस्थापनः** गाउँपालिका र छिमेकी गाउँपालिका बीच फैलिएको वनको दिगो व्यवस्थापनका लागि अन्तरस्थानीय तह वन समन्वय समिति गठन गरी त्यस्ता वनहरुको सामुदायिक वनका माध्यमबाट दिगो संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि सहजीकरण गरिनेछ।

६४. **वनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान र अभिलेखः** (१) गाउँपालिकामा रहेको वनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानका लागि आवश्यक अनुदानको व्यवस्था गरी वनको विकासमा टेवा पुऱ्याउने योजना तर्जुमा गर्न सकिनेछ।

(२) यस कैलाश गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा रहेको वन पैदावार तथा जैविक विविधता र वन्यजन्तु तथा यी विषयसँग सम्बन्धित परम्परागत ज्ञान र अभ्यासहरुको अभिलेख तयारी गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम तयार गरिएको अभिलेखलाई विद्युतीय माध्यमबाट व्यवस्थित गरी समुदाय तथा सरोकारवालाको पहुँचमा राख्नु पर्नेछ।

६५. **पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्थाः** वन संरक्षण र व्यवस्थापनमा उल्लेखनीय योगदान गर्ने समुदाय, व्यक्ति वा संस्थालाई गाउँपालिकाले आवश्यक पुरस्कारको व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

६६. **अधिकार प्रत्यायोजन:** गाउँपालिकाको कार्यपालिकाले यस ऐन बमोजिम प्राप्त गरेको अधिकार कुनै विषयगत समिति वा अध्यक्षलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ।

६७. **नियम, निर्देशिका, कार्यविधि र मार्गदर्शन बनाउन सक्ने:** यस ऐनमा गरिएका व्यवस्थाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि यस कैलाश गाउँपालिकाले आवश्यक नियम, निर्देशिका, कार्यविधि र मार्गदर्शन बनाउन सक्नेछ।

६८. **बाझिएमा गर्ने**: यस ऐनमा गरिएका व्यवस्था र प्रचलित संघीय तथा प्रदेश कानूनमा गरिएका व्यवस्थाहरु बाझिएमा बाझिएको हदसम्म प्रचलित संघीय र प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ।

प्रमाणीकरण मितिः २०८०/११/०४

आज्ञाले
विनोद रोका
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कैलाश राजपत्र

कैलाश गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्डः५) मकवानपुर, असार १० गते, २०८१ साल (संख्याः२

भाग - १

स्थानीय सरकार

कालिकाटार, मकवानपुर, बागमती प्रदेश, नेपाल

कैलाश गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८१

कैलाश गाउँ कार्यपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

प्रस्तावनाः

कैलाश गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८१।८२ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्थानीय कर, दस्तुर तथा शुल्क संकलन गर्ने, छुट दिने तथा आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२८ को उपधारा (२) बमोजिम कैलाश गाउँपालिकाको चौधौं गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नामः "कैलाश गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८१" रहेको छ।

(२) यो ऐन, २०८१ साल श्रावण १ गते देखि कैलाश गाउँपालिका क्षेत्रमा लागू हुनेछ।

२. **सम्पत्ति करः** गाउँपालिका क्षेत्र भित्र अनुसूची (१) बमोजिम सम्पत्ति कर / घरजग्गा कर लगाइने र असुल उपर गरिने छ।

३. **भूमि कर (मालपोतः)** गाउँपालिका क्षेत्र भित्र अनुसूची (२) बमोजिम भूमि कर (मालपोत) लगाइने र असुल गरिने छ।

४. **घर वहाल करः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा अनुसूची (३) बमोजिम घर जग्गा वहाल कर लगाइने र असुल गरिने छ।

५. **व्यवसाय करः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारका आधारमा अनुसूची (४) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असुल उपर गरिने छ।

६. **जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी, वनकस, कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला जस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरे वापत अनुसूची (५) बमोजिमको कर लगाईने र असुल उपर गरिने छ।

७. **सवारी साधन करः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता भएका सवारी साधनमा अनुसूची (६) बमोजिम सवारी साधन कर लगाइने र असुल उपर गरिने छ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।

८. **विज्ञापन करः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूची (७) बमोजिम विज्ञापन कर लगाइने र असुल उपर गरिने छ। तर प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।

९. **मनोरञ्जन करः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरञ्जन व्यवसाय सेवामा अनुसूची (८) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने र असुल उपर गरिने छ। तर प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।

१०. **बहाल विटौरी शुल्कः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफुले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेका अनुसूची (९) मा उल्लेख भए अनुसार हाट बजार वा पसलमा सोही अनुसूचीमा भएको व्यवस्था अनुसार वहाल विटौली शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिने छ।

११. **पार्किङ्ग शुल्कः** गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ्ग सुविधा उपलब्ध गराए वापत अनुसूची (१०) बमोजिम पार्किङ्ग शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिने छ।

१२. **ट्रेनिङ्ग, कोयोकिड, क्यानोइङ्ग, बन्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर ऱ्याफ्टीङ्ग शुल्कः-** गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र ट्रेनिङ्ग, कायोडिन, क्यानोइङ्ग, वन्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर ऱ्याफ्टीङ्ग सेवा वा व्यवसाय संचालन गरे वापत अनुसूची (११) बमोजिम शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिने छ।

१३. **सेवा शुल्क,दस्तुरः** गाउँपालिकाले निर्णय, संचालन वा गरेका व्यवस्था अनुसूचि (१२) मा उल्लेखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएका सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचिमा व्यवस्था भए अनुसार शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिने छ।

१४. **पर्यटन शुल्कः** गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरुबाट अनुसूची (१३) मा उल्लेखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाईने र असुल उपर गरिने छ तर प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।

१५. **जरिवाना शुल्कः** यस गाउँपालिका भित्र रहेका निजी क्रसर उद्योग वा अन्यत्र रहे पनि यस गाउँपालिकामा आश्रित रही काम गरिरहेका उद्योगहरुले वन तथा खोलामा खाल्टो खन्ने,

सार्वजनिक वा व्यक्तिगत सम्पत्तिमा क्षति हुने गरी मेशिनद्धार उत्खनन गर्ने कार्य गरेमा त्यस्ता निजी उद्योगहरुबाट पर्न जाने पर्यावरणीय क्षतिबाट पिडित नागरिकलाई सहयोग गर्न बिगारिएको वातावरणलाई सुधार गर्नको लागि अनुसूची (१४) बमोजिम त्यस्ता निजी उद्योगहरुसँग सम्बन्धित भई समान ढुवानी गर्ने सवारी साधनहरुबाट जरिवाना शुल्क असुल उपर गरिने छ। साथै गाउँपालिकाको यस ऐन बमोजिम तोकिएका कर आर्थिक वर्ष नघाई बुझाएमा अनुसूची (१४) (१) बमोजिम जरिवाना लिइनेछ र अनुसूची (१४)(२) बमोजिम वातावरण शुल्क संकलन गरिने छ। तर, प्रदेश कानून स्वीकृत भई सो कानूनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ।

१६. **प्राकृतिक स्रोत करः** यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उत्पादन र संकलन हुने ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, बालुवा, चुनढुङ्गा, खरिढुङ्गा, अभ्रख र दहत्तर बहत्तरमा प्रदेश आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्राकृतिक स्रोत (दहत्तर बहत्तर) कर लगाइने र असुल उपर गरिने छ। संकलित करको प्रदेशले तोके बमोजिमको रकम प्रदेश संचित कोषमा दाखिला गरिने छ।

१७. **कर छुटः** (१)यस ऐन बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरुलाई कुनै पनि किसिमको कर छुट दिइने छैन।

(२) उपदफा (१) मा जे सुकै लेखिएको भएतापनि आ.व. २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रममा कुनैं लक्षित वर्ग समुहलाई कुनै पनि किसिमको व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरणमा छुट दिने भनिएकोमा छुट दिन सकिनेछ।

१८. **कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धि कार्यविधिः** यो ऐनमा व्यवस्था भएको अनुसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धी कार्यविधि गाउँपालिकाले तोके अनुसार हुनेछ।

१९. **बाधा अड्काउ फुकाउः** यस ऐनको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै बाधा आईपरेमा कैलाश गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकालाई बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार रहनेछ।

अनुसूची - १
सम्पत्ति कर
(ऐनको दफा २ सँग सम्बन्धित)

(१) गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र वार्षिक रूपमा देहायको दरमा सम्पति करको दररेट कायम गरिएको छः

रु. १ लाख सम्मको सम्पति भएको	रु. २५ मात्र
रु. १ लाख भन्दा माथि रु. २ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ५० मात्र
रु. २ लाख भन्दा माथि रु. ३लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ७५ मात्र
रु. ३ लाख भन्दा माथि रु. ४ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १०० मात्र
रु. ४ लाख भन्दा माथि रु. ५ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १२५मात्र
रु. ५ लाख भन्दा माथि रु. ६ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १५०मात्र
रु. ६ लाख भन्दा माथि रु. ७ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १७५मात्र
रु. ७ लाख भन्दा माथि रु. ८ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. २०० मात्र
रु. ८ लाख भन्दा माथि रु. ९लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. २२५ मात्र
रु. ९ लाख भन्दा माथि रु. १० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. २५०मात्र
रु. १० लाख भन्दा माथि रु. १५ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ४०० मात्र
रु. १५ लाख भन्दा माथि रु. २० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ५२५ मात्र
रु. २० लाख भन्दा माथि रु. २५लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ६५०मात्र
रु. २५ लाख भन्दा माथि रु. ३० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ७७५मात्र
रु. ३० लाख भन्दा माथि रु. ३५ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. ९००मात्र
रु. ३५ लाख भन्दा माथि रु. ४० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १०५०मात्र
रु. ४० लाख भन्दा माथि रु. ४५ लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १२००मात्र
रु. ४५ लाख भन्दा माथि रु. ५० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १३५०मात्र
रु. ५० लाख भन्दा माथि रु. ६० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १६००मात्र
रु. ६० लाख भन्दा माथि रु. ७० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. १८००मात्र
रु. ७० लाख भन्दा माथि रु. ८०लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. २१००मात्र
रु. ८० लाख भन्दा माथि रु. ९० लाख सम्मको सम्पतिमा	रु. २४०० मात्र
रु. ९० लाख भन्दा माथि रु. १ करोड सम्मको सम्पतिमा	रु. २८००मात्र
रु. १ करोड भन्दा माथिको सम्पतिमा	रु. ३० प्रतिलाखमा

(२) सम्पति कर मुल्याङ्कन गर्दा देहायको आधार अनुसार गरिने छः

१. यस कैलाश गाउँपालिकाको देहायका क्षेत्रमा सम्पति कर प्रयोजनका लागि तपसिल अनुसार न्यूनतम दररेट कायम गरी जग्गाको मुल्यांकन गरिने छ। सो भन्दा माथी चलन चल्ती दररेट राखी स्वघोषणा गर्ने करदाताको सोही घोषित दररेटमा मुल्यांकन गरिने छ।

२. माथि उपदफा (१) बमोजिम बाहेकको हकमा मालपोत कार्यालय मकवानपुरले रजिष्ट्रेसन पास निमित्त निर्धारण गरेको न्यूनतम दर रेट बमोजिम मुल्याङकन हुनेछ।

(३) कैलाश गाउँपालिका क्षेत्रमा सम्पति कर प्रयोजनका लागि निर्धारण गरेको जग्गाको मुल्याङकन रकमः

क्र.सं.	वडा नं	जग्गाको विवरण (प्रति रोपनी)	मुल्याङ्कन रकम
१.	१	खोलाखर्क- जलुके-केउरेनी-पालुङ जोड्ने सडकको वरिपरीको कृषियोग्य जग्गा	१५००००
२.		खोलाखर्क- जलुके-केउरेनी-पालुङ जोड्ने सडकको वरिपरीको आवासीय जग्गा	२०००००
३.		चापाखर्क-खोलाखर्क-मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरी कृषियोग्य जग्गा	१५००००
४.		चापाखर्क-खोलाखर्क-मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरी आवासीय जग्गा	२०००००
५.		डामटार, धुशहा, माथिल्लो खोलाखर्क, जलुके हे.पो. चापाखर्क, सिमपानी, कपसेरी, सौराटोलको शाखा सडकको कृषियोग्य जग्गा	१०००००
६.		डामटार, धुशहा, माथिल्लो खोलाखर्क, जलुके हे.पो. चापाखर्क, सिमपानी, कपसेरी, सौराटोलको शाखा सडकको आवासीय जग्गा	१५००००
७.		बाटो नभएको कृषि क्षेत्रमा वर्गिकृत जग्गाको मुल्याङ्कन रकम	१०००००
८.		बाटो नभएको आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकृत जग्गाको मुल्याङ्कन रकम	१५००००
९.	२	बैकुण्ठ-कैलाश-सानो डाँडाखर्क- मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरीको कृषियोग्य जग्गा	२०००००
१०.		बैकुण्ठ-कैलाश-सानो डाँडाखर्क- मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरीको आवासीय जग्गा	२०००००
११.		बैकुण्ठ- खोलाखर्क- पालुङ जोड्ने सडकको वरिपरीको कृषियोग्य जग्गा	२०००००
१२.		बैकुण्ठ- खोलाखर्क- पालुङ जोड्ने सडकको वरिपरीको आवासीय जग्गा	२०००००
१३.		छ्याङदुङ- सानो डाँडाखर्क- मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरी कृषियोग्य जग्गा	१५००००
१४.		छ्याङदुङ- सानो डाँडाखर्क- मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरी आवासीय जग्गा	२०००००
१५.		वडाभित्रको शाखा सडकहरुको वरिपरीको कृषियोग्य जग्गा	१०००००
१६.		वडाभित्रको शाखा सडकहरुको वरिपरीको आवासीय जग्गा	१५००००
१७.		बाटो नभएको कृषि क्षेत्रमा वर्गिकृत जग्गाको मुल्याङ्कन रकम	८००००
१८.		बाटो नभएको आवासीय क्षेत्रमा वर्गिकृत जग्गाको मुल्याङ्कन रकम	१५००००
१९.	३	नामटार - कालिकाटार सडकको घुमाउने टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
२०.		नामटार - कालिकाटार सडकको घुमाउने टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	५००००
२१.		नामटार - कालिकाटार सडकको खिर्की टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१५००००
२२.		नामटार - कालिकाटार सडकको खिर्की टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
२३.		नामटार - कालिकाटार सडकको अम्बाटार टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	२०००००
२४.		नामटार - कालिकाटार सडकको अम्बाटार टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१०००००
२५.		नामटार - कालिकाटार सडकको कालिकाटार टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	३०००००
२६.		नामटार - कालिकाटार सडकको कालिकाटार टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	२०००००
२७.		घुमाउने — सुडे सडकको जौटार टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
२८.		घुमाउने — सुडे सडकको जौटार टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००

२९.		घुमाउने — सुडे सडकको मस्यार टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	९००००
३०.		घुमाउने — सुडे सडकको मस्यार टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
३१.		घुमाउने — सुडे सडकको बेठीखोरिया र सुडे टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
३२.		घुमाउने — सुडे सडकको बेठीखोरिया र सुडे टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
३३.		सुकुभञ्ज्याङ — आमडाँडा सडकको पाङडाँडा, गिम्दि र माथिल्लो आमडाँडा टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१२००००
३४.		सुकुभञ्ज्याङ — आमडाँडा सडकको पाङडाँडा, गिम्दि र माथिल्लो आमडाँडा टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	८००००
३५.		टकुवा — आमडाँडा सडकको तल्लो आमडाँडा टोल, रातो पहरा टोल र लामाटार टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
३६.		टकुवा — आमडाँडा सडकको तल्लो आमडाँडा टोल, रातो पहरा टोल र लामाटार टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
३७.		च्याखेटार — देविडाँडा सडकको भैसेपाल, चान्थाई, तुलसीपुर, पधेरो गौरी, देविडाँडा टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१५००००
३८.		च्याखेटार — देविडाँडा सडकको भैसेपाल, चान्थाई, तुलसीपुर, पधेरो गौरी, देविडाँडा टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१०००००
३९.		पाङ्गेडाँडा- चर्चडाँडा- आलडाँडा सडकको पाङ्गेडाँडाटोल, चर्चडाँडा टोल र आलडाँडा टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
४०.		पाङ्गेडाँडा- चर्चडाँडा- आलडाँडा सडकको पाङ्गेडाँडाटोल, चर्चडाँडा टोल र आलडाँडा टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
४१.		अम्बाटार — दोलधनि सडकको माथिल्लो अम्बार टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	२०००००
४२.		अम्बाटार — दोलधनि सडकको माथिल्लो अम्बार टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१५००००
४३.		अम्बाटार — दोलधनि सडकको छतिवन टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	५०००००
४४.		अम्बाटार — दोलधनि सडकको छतिवन टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	३०००००
४५.		अम्बाटार — दोलधनि सडकको माझिटार, दोलधनि टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	३०००००
४६.		अम्बाटार — दोलधनि सडकको माझिटार, दोलधनि टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१५००००
४७.		खिर्को — भुक्टार सडकको खिर्किटोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	२०००००
४८.		खिर्को — भुक्टार सडकको खिर्किटोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	८००००
४९.		खिर्को — भुक्टार सडकको भुक्टारटोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	२०००००
५०.		खिर्को — भुक्टार सडकको भुक्टारटोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१२००००
५१.		बरडाँडा — गोदामे सडकको गोदामे टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००

५२.		बरडाँडा — गोदामे सडकको गोदामे टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	५००००
५३.		बरडाँडा — गोदामे सडकको देविना टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१५००००
५४.		बरडाँडा — गोदामे सडकको देविना टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	८००००
५५.		फास्टार — झाते सडकको झाते टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	२०००००
५६.		फास्टार — झाते सडकको झाते टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१४००००
५७.		कालिकाटार — भार्ता सडकको मुसाघर टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	२०००००
५८.		कालिकाटार — भार्ता सडकको मुसाघर टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१५००००
५९.		आमडाँडा — सिमखेत सडकको सिमखेत टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१५००००
६०.		आमडाँडा — सिमखेत सडकको सिमखेत टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
६१.		कालिकाटार — गोगने सडकको तुलसिपुर / पधेरीगैरी टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१५००००
६२.		कालिकाटार — गोगने सडकको तुलसिपुर / पधेरीगैरी टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	१०००००
६३.		कालिकाटार — गोगने सडकको देविडाँडा टोलको ५० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
६४.		कालिकाटार — गोगने सडकको देविडाँडा टोलको ५० मिटर बाहिरको जग्गा	६००००
६५.	४	टकुवा-च्याखेटार-कालिकाटार जाने सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	३०००००
६६.		टकुवा-च्याखेटार-कालिकाटार जाने सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	१०००००
६७.		घुमाउने झ्याँगे बुकुटी जाने सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
६८.		घुमाउने झ्याँगे बुकुटी जाने सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
६९.		लिक्चे — वडनदेवी — राक्सिराङ जाने सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
७०.		लिक्चे — वडनदेवी — राक्सिराङ जाने सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
७१.		ज्यान्द्रुङ, भन्डार, हात्तिपाइले, चम्पाखानी, देउराली, गोपेधारी क्षेत्रको जग्गा	७००००
७२.		देउतिस — ध्रुसाङ — सिम्पानी — लौती सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	१०००००
७३.		देउतिस — ध्रुसाङ — सिम्पानी — लौती सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	७००००
७४.		बाढि पहिरोले पुरेको हाल खेतिपाति नभई बाँझो रहेको जग्गा	१००००
७५.	५	डाँडावास — गोगने — डाँडाखर्क — मनहरी सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	४०००००
७६.		डाँडावास — गोगने — डाँडाखर्क — मनहरी सडकको शाखा सडकहरूको जग्गा	३०००००
७७.		डाँडावास — गोगने — डाँडाखर्क — मनहरी सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	२०००००
७८.		गोगने - चौकीटार — कालिकाटार सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	४०००००
७९.		गोगने - चौकीटार — कालिकाटार सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	२०००००
८०.		डाँडावास — गोल्दुङ — हलितेपोखरी — कालिकाटार सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	४०००००

८१.		डाँडावास - गोल्दुङ — हलितेपोखरी -कालिकाटार सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	२०००००
८२.		सोलभञ्ज्याङ - वाङ्गे - कालिखोला — गोल्ढुङ्गा सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	३०००००
८३.		सोलभञ्ज्याङ - वाङ्गे - कालिखोला — गोल्ढुङ्गा सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	२०००००
८४.		डाँडावास -गोल्दुङ — हलितेपोखरी — कालिकाटार सडक शाखा सडकको २०० मिटर भित्रको जग्गा	३०००००
८५.		डाँडावास- गोल्दुङ- हलितेपोखरी- कालिकाटार सडक शाखा सडकको २०० मिटर बाहिरको जग्गा	१५००००
८६.		वाईवाडाँडा र डुडेडाँडा	२०००००
८७.		साकिनेटार सौरा	३०००००
८८.		जर्थुम, ठोस्ने, पकनी खर्क, चाँपचौर, सकिने डाँडा, थाँमडाँडा, गोगनेघारी र थाक्ले र जिम्बाडाँडाखोर भञ्याङ	१५००००
८९.		खलुङ, पाङ्ग्रेटार, सिम्ले, उफरा,तिमलिङ, नामतालिङ, सन्चरबहल आसपासको क्षेत्र	१०००००
९०.	६	गौरीगाउँ दामगाडे भकुण्डे गल्छि दुम्सिखर्क प्रमुख कच्ची सडक र गैरीगाउँ गोगने पकनी डाँडाखर्क बैकुण्ठ मुख्य कच्ची सडकले छोएको जग्गा	२०००००
९१.		झाक्री पधेरो, माथिल्लो पकनी, विर्ता थापा टोल, कामी टोल, विर्ता सौराटोल खानि भन्ज्याङ, बाह्रबिसे, खानि भन्ज्याङ भुजुङ्गे, जाली दोभान मजुवा सानुलेख दुम्सीखर्क, सिम टडिङ राउते तेर्से गोगने, शाखा कच्ची सडकले छोएको जग्गा	१५००००
९२.		बाटो नभएको कृषि र आवासीय जग्गा	१०००००
९३.		व्यवसाय तथा अन्य वर्गमा वर्गिकृत जग्गा	१०००००
९४.		वर्गिकृत नभएको खेत वा बारी	१०००००
९५.		वर्गिकृत नभएको भिर पाखो वा बाँझो जग्गा	७५०००
९६.	७	फास्टार वरिपरीको जग्गा	१०००००
९७.		कुँडुले वरिपरीको जग्गा	७००००
९८.		भार्ता वरिपरीको जग्गा	९००००
९९.		देखारी वरिपरीको जग्गा	८००००
१००.		विलौने वरिपरीको जग्गा	८००००
१०१.		रतुवा ताम्लाङको जग्गा	९००००
१०२.		सर्सि वरिपरीको बाटोले छोएको जग्गा	८००००
१०३.		डोकोटार र डुम्रे खानीडाँडा वरिपरीको जग्गा	७००००
१०४.		वासथल र कोथलटारको जग्गा	९००००

१०५.	८	वाक्सिराङ-वडा कार्यालय-मानेडाँडा-मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरीको कृषियोग्य जग्गा	८००००
१०६.		वाक्सिराङ-वडा कार्यालय-मानेडाँडा-मनहरी जोड्ने सडकको वरिपरीको आवासीय जग्गा	१०००००
१०७.		आङ्ती, ल्वाङदमार, भुतिया, रिङसाई, गैरीखेत, नामताप्लिको कृषियोग्य जग्गा	८००००
१०८.		आङ्ती, ल्वाङदमार, भुतिया, रिङसाई, गैरीखेत, नामताप्लिको आवासीय जग्गा	१०००००
१०९.		खोद्रोखोल्ला, मदलसिङ, दुब्लुङ, बोम्बराङ, हाबरा, बल भञ्ज्याङ, गोकुप, सतपुर, रुपराङ, राङचुङ, पाखे, ओकल्चेको कृषियोग्य जग्गा	८००००
११०.		खोद्रोखोल्ला, मदलसिङ, दुब्लुङ, बोम्बराङ, हाबरा, बल भञ्ज्याङ, गोकुप, सतपुर, रुपराङ, राङचुङ, पाखे, ओकल्चेको आवसीय जग्गा	१०००००
१११.	९	चुनिया- नामटार — कालिकाटार जाने सडक (ग्राबेल) कैलाश ९ मनहरी खोला देखि खुट्टीखेत सम्मको आवासीय जग्गा	४०००००
११२.		चुनिया- नामटार — कालिकाटार जाने सडक (ग्राबेल) कैलाश ९ मनहरी खोला देखि खुट्टीखेत सम्मको कृषि योग्य जग्गा	२०००००
११३.		चुनिया- नामटार — कालिकाटार जाने सडक (कच्ची) कैलाश ९ नामटार बजार देखि कप्सेरी सम्मको आवासीय जग्गा	६०००००
११४.		चुनिया- नामटार — कालिकाटार जाने सडक (कच्ची) कैलाश ९ नामटार बजार देखि कप्सेरी सम्मको कृषि जग्गा	२०००००
११५.		चुनिया- नामटार — कालिकाटार जाने सडक (ग्राभेल) कैलाश ९ गर्दुवाखोला देखि सागीने सम्मको आवासीय जग्गा	४०००००
११६.		चुनिया- नामटार — कालिकाटार जाने सडक (ग्राभेल) कैलाश ९ गर्दुवाखोला देखि सागीने सम्मको कृषि जग्गा	२०००००
११७.		टिमुरे,सातकन्य, खैरेनी,जलेश्वर, घैराङटार, तल्लो घैराङ, माथिल्लो घैराङ, पिडालुचौर, जामुनेचौर, कुवापानी, विर्ता, जैसीडाँडा, बेतखोला, अम्बोटे, बरेटार, जोइटी पन्थेडाँडा, दमार, लागू, तुर्लाङ, जुरीखेत, च्याखुफेदी, डाँडाटोल कुवापानी कच्ची सडकको आवासीय जग्गा	२०००००
११८.		टिमुरे, सातकन्य सुडे, खैरेनी,जलेश्वर, घैराङटार, तल्लो घैराङ, माथिल्लो घैराङ, पिडालुचौर, जामुनेचौर, कुवापानी, विर्ता, पन्थेडाँडा, दमार, लागू, तुर्लाङ, जुरीखेत, च्याखुफेदी, डाँडाटोल कुवापानी कच्ची सडकको कृषि जग्गा	१०००००
११९.		थामलेख, किटभञ्ज्याङ, , बागेडाँडा, टुवाजङ, दमार, मस्यार, ठुलोखोला, गोरेटो बाटो को आवासीय जग्गा	१०००००
१२०.		थामलेख, किटभञ्ज्याङसुडे, बागेडाँडा, टुवाजङ, दमार, मस्यार, ठुलोखोला, गोरेटो बाटो को कृषि जग्गा	५००००
१२१.		बाढि पहिरोले पुरेको हाल खेतिपाति नभई बाँझो रहेको जग्गा	१००००
१२२.	१०	मरेङकोट धान्दर, वेतेघारी, बलम्टार सल्लेनी क्षेत्रको जग्गा	३०००००
१२३.		बाँझोखेत,भाल्टार,कुमल्टार, आरुवोटे क्षेत्रको जग्गा	६०००००

१२४.		किटभन्ज्याङ, थामीलेक, बलामे, चौवास, चेपाङ खोरिया, साझेखोरिया, आम्वोटे, न्याम्सेबुङ, आमडाँडा, पुरानो गाउँ क्षेत्रको जग्गा	५००००
१२५.		वागुने, गोपिराङ, गैरीगाउँ, कौसिराङ, सुकुभन्ज्याङ, जौखोरिया, डुङखोला, कप्सेरी पोखरी क्षेत्रको जग्गा	१०००००
१२६.		छापडाँडा, जल्टार, खोलाखेत क्षेत्रको जग्गा	३०००००
१२७.		खत्रिडाँडा, थिङडाँडा, सादिखोला, जामुने, तिलारडाँडा क्षेत्रको जग्गा	१०००००
१२८.		चुनियाँ — नामटार — कालिकाटार सडकले छोएको जग्गा	१००००००
१२९.		स्थानीय कृषि सडकले छोएको जग्गा	५०००००

(४) भौतिक संरचना तर्फ सम्पति कर निर्धारण प्रयोजनका लागि मूल्याङ्कन दर देहाय बमोजिम वा स्वघोषणा अनुसार देहायको दररेटमा कम नहुने गरी मुल्यांकन गरीने छ।

क्र.सं	संरचनाको प्रकार	दररेट (प्रति वर्ग फिट)	ह्रास कट्टी दर प्रतिशत
१.	आर सिसि फ्रेम स्टक्चर.	७००	१
२.	सिमेन्ट जोडाई इट्टा वा ढुंगाको गारो र आर सि सि छाना. भएकाघरहरु	५००	२
३.	माटोको जोडाई इटा ढुङ्गाको गारो आर सि सि छाना भएका.	४००	३
४.	सिमेन्ट जोडाइ इट्टा वा ढुङ्गा वा ब्लकको गारो जस्ता छाना भएका घरहरु	३००	२
५.	माटोको जोडाइ इट्टा र ढुङ्गा वा ब्लकको गारो जस्ता छाना भएका घर	२००	३
६.	सिमेन्ट जोडाइमा इट्टा र ढुङ्गाको गारो भई टायलको छाना भएका घरहरु	१५०	३
७.	माटो ढुङ्गा इट्टाको जोडाइ जस्ताको छाना भएको घरहरु	१००	३
८.	काठको घर तथा अन्य	८०	५

(५) सम्पति कर निर्धारण गर्दा देहाय अनुसार हुनेछः

१. सम्पती कर र घर जग्गा कर स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा ५५ को उपदफा १ वमोजिम आ.व २०८१।८२ को श्रावण १ गते वाट प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने।

२. यस भन्दा पहिला सो घोषित गरी बढी कर तिरेका करदातालाई यस दर बमोजिम समायोजन गर्न चाहेमा कर समायोजन गरिदिने।

३. सम्पति कर निर्धारणका लागि करदाताले तोकिएको ढाँचामा आफ्नो सवै सम्पतिको विवरण खुलाउनु पर्नेछ। करदाताले विवरण पेश गर्दा आफ्नो सवै सम्पतिको विवरण नखुलाई पेश गरी कर तिर्न आएको पाईएमा त्यस्ता सम्पतिलाई पुरानो विवरणमा नै समावेश गरी सम्पति मूल्याङकन गरी कर निर्धारण गरिने छ। यसरी निर्धारण हुने कर रकम वरावर जरिवाना थप गरी कर असुल गरिने छ।

४. सम्पति कर बक्यौंता तथा दण्ड जरिवाना दरः गाँउपालिकालाई करदाताले बुझाउनु पर्ने रकम बक्यौंता भएमा देहायं बमोजिम दण्ड तथा जरिवाना लाग्नेछ।

क्र.सं.	वक्यौता विवरण	जरिवाना प्रतिशत
१	पहिलो वर्ष	५
२	दोस्रो वर्ष	१०
३	तेस्रो वर्ष	१५
४	चौथो वर्ष	२०
४	सो भन्दा माथि प्रत्येक वर्ष ५ प्रतिशतको दरले थप हुनेछ।	

५. छुट सम्बन्धी व्यवस्थाः (१)प्रत्येक चालु आर्थिक वर्षको असोज मसान्त भित्र कर तिरेमा लाग्ने करमा १० प्रतिशत छुट दिईनेछ।

(२) पूर्ण अपाङ्गको नाउमा अचल सम्पती भएमा कुनै किसिमको सम्पति कर लिईनेछैन।

अनुसूची - २

भूमि कर (मालपोत)

(ऐनको दफा ३ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१।८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने साथै असार मसान्त सम्म बक्यौता रहेको हकमा पनि लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत (मालपोत)

जग्गाको विवरण	शुल्क(प्रति रोपनी)
अब्बल	२०।००
दोयम	१५।००
सिम	१०।००
चाहार	५।००

नोटः बक्यौता मालपोतको जरिवाना निकाल्दाः (जम्मा वर्ष× ५)+५ अर्थात पहिलो वर्षको हकमा ५ प्रतिशत त्यस पछिको वर्ष प्रत्येक पाँच प्रतिशतको दरले बढ्दै जानेछ।

अनुसूची - ३

घर बहाल कर

(ऐनको दफा ४ सँग सम्बन्धित)

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र लगाउने घर जग्गा बहाल करको दररेट

१. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कुनै व्यक्ति संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूर्ण वा आर्थिक तवरले घर वा जग्गा बहालमा दिएकोमा बहाल रकमको १०% प्रतिशत कर लिइनेछ।

अनुसूची - ४
व्यवसाय कर
(ऐनको दफा ५ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१।८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने तर असार मसान्त सम्म बक्यौता रहेको हकमा लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत व्यवसाय दररेटहरुः

खाद्य किराना	दर्ता शुल्क	नवीकरण शुल्क
बजार क्षेत्रका थोक तथा खुद्रा दुबै बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
ग्रामीण क्षेत्रका थोक तथा खुद्रा दुबै बिक्रेताको लागि	३५०।००	१७५।००
मासु बिक्रेता		
धेरै थरिका मासु बिक्रेता	४००।००	२००।००
एक थरिका मात्र मासु बिक्रेताको	३६०।००	१८०।००
सुनचांदी तथा गरगहना		
सुनचाँदी तथा गहनाहरुको खरिद विक्री (सोरुम सजावट भएकोलाई) विक्रेताको लागि	५०००।००	२५००।००
सुनचाँदी तथा गहनाहरुको खरिद विक्री (सोरुम सजावट नभएकोलाई) विक्रेताको लागि	२५००।००	१२५०।००
ज्याला मात्र लिई सुनचाँदी तथा गरगहाना सम्बन्धी काम गर्नेहरुको लागि	१५००।००	७५०।००
श्रृङगार खेलौना तथा उपहार समानहरु		
थोक तथा खुद्रा दुबै बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
खेलौना तथा गिफ्ट बिक्रेताको लागि	२००।००	१००।००
निर्माण समाग्रीहरु (हार्डवेयर)		
बजार क्षेत्रका बिक्रेताको लागि	१५००।००	७५०।००
ग्रामीण क्षेत्रका बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
ईटा,सिमेन्ट, काठ तथा दाउरा तथा बांस बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
मेशिनरी तथा सवारी साधन र सो सम्बन्धि पार्टस		
मेशिनरी तथा सवारी साधन दुबै सर्भिसिङ सेन्टर वा सो सम्बन्धि पार्टस बिक्रेताको लागि	६००।००	३००।००
पाठ्यपुस्तक तथा स्टेशनरी तथा खेलकुद सामाग्री		
पाठ्यपुस्तक तथा स्टेशनरी खेलकुद सामाग्री बिक्रेताको लागि	८००।००	४००।००
स्टेशनरी खेलकुद सामाग्री बिक्रेताको लागि	८००।००	४००।००
फार्मेसी, औषधी, तथा आयुर्बेदिक पसल		
थोक तथा खुद्रा विक्री सहित क्लीनिक भएकाहरुको लागि	२०००।००	१०००।००
खुद्रा विक्री सहित क्लीनिक भएकाहरुको लागि	१०००।००	५००।००
औषधी बिक्रेताहरुको लागि मात्र	१०००।००	५००।००

ग्रामिण क्षेत्रका औषधी बिक्रेताको लागि मात्र	१०००।००	५००।००
चस्मा मर्मत तथा (अप्टिकल सेवा)विक्री गर्ने बिक्रेताहरुको लागि	५००।००	२५०।००
कृषिजन्य औषधि ,बिउ बिजन तथा मलखाद्य		
कृषि तथा भेटनरी औषधि सहित मलखाद्य र बिउ बिजन समेताको विक्रीको लागि	१५००।००	७५०।००
कृषि तथा भेटनरी औषधि तथा बिउ बिजन बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
कृषि तथा भेटनरी औषधि तथा मलखाद्य बिक्रेताको लागि	१५००।००	७५०।००
कृषि तथा भेटनरी औषधि मात्र बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
मलखाद्य तथा बिउबिजन बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
कपडा तथा फेन्सी सम्बन्धि		
तयारी तथा थान कपडा बिक्रेताहरुको लागि	१०००।००	५००।००
सिलाई सम्बन्धी सामान बिक्रेताहरुको लागी (धागो लगाएत अन्य ,टांक)	५००।००	२५०।००
जुत्ता तथा चप्पल सम्बन्धि		
जुत्ता चप्पल बिक्रेताहरुको लागि	५००।००	२५०।००
भाँडा पसलहरुको लागि		
तामा, पित्तल, स्टिल तथा एल्मुनियमका भाँडा बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
प्लास्टिक जन्य भाँडा बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
माटोका भाँडा बिक्रेताको लागि	३००।००	१५०।००
ईलेक्ट्रीक एण्ड ईलेक्ट्रोनिक्स सामान		
ईलेक्ट्रीक एण्ड ईलेक्ट्रोनिक्स सम्बन्धि दुवै सामान बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
ईलेक्ट्रोनिक्स सम्बन्धि सामान बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
बजार क्षेत्रमा विद्युतीय सरसामान विक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
ग्रामीण क्षेत्रमा ईलेक्ट्रिक विद्युतीय सरसामान बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
कम्प्युटर एवं पार्टस सम्बन्धि बिक्रेताको लागि	८००।००	४००।००
घडि रेडियो तथा भिडियो सि.डि. बिक्रेताको लागी	४००।००	२००।००
मोबाईल एवं पार्टस बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
फर्निचर सम्बन्धित		
काठ,स्टिल ,प्लास्टिक सामान सहित कार्पेट समेत विक्री गर्ने बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
काठ, तथा स्टिलका मात्र सामान विक्री गर्ने बिक्रेताको लागि	१०००।००	५००।००
मदिरा तथा सुर्तिजन्य सामान बिक्रेताको लागि		
मदिराको थोक बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
मदिराको खुद्रा बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
चुरोटका डिलरहरुलाई	५००।००	२५०।००
सुर्ति प्याकेजिङ्ग गर्नेहरुको लागि	५००।००	२५०।००

तरकारी तथा फलफुल		
तरकारी तथा फलफुलको थोक बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
तरकारीको तथा फलफुलको खुद्रा बिक्रेताको लागि	५००।००	२५०।००
हस्तकलाका सामानहरु विक्री गर्नेलाई		
स्थानीय कच्चा पदार्थबाट उत्पादन गरी सामानहरु विक्री गर्नेलाई	५००।००	२५०।००
सामान आायात गरी विक्री गर्नेहरुलाई	७००।००	३५०।००
पेट्रोलिय पदार्थ तथा ग्याँस बिक्रेता		
पेट्रोल तथा डिजेल दुबै बिक्रेताको लागि	१५००।००	७५०।००
डिजेल मात्र विक्री गर्नेहरुको लागि	१०००।००	५००।००
मट्टीतेल/ पेट्रोल डिलरहरुको लागि	६००।००	३००।००
ग्यास डिलरहरुको लागि	८००।००	४००।००
मिश्रीत विक्रेताको लागि थप रु . १००	१००।००	
विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यसायीक सेवा		
चिकित्सक		
व्यवसायीक रुपमा चिकित्सक सेवा प्रदान गर्नेहरुका लागि	१०००।००	५००।००
कविराज		
व्यवसायीक रुपमा कविराज सेवा प्रदान गर्नेहरुका लागि	५००।००	२५०।००
इन्जिनियर		
ईन्जिनियरिङ्ग कन्सल्टेण्ट दर्ता गरी सेवा प्रदान गर्नेहरुका लागि	१५००।००	७५०।००
कानुन व्यवसायी		
अभिवक्ताहरुलाई	५५०।००	२७५।००
अधिवक्ताहरुलाई	१५००।००	७५०।००
लेखा परिक्षक		
क वर्गको लागि	१५००।००	७५०।००
ख वर्गको लागि	१०००।००	५००।००
ग र घ वर्गको लागि	५००।००	२५०।००
दन्त चिकित्सक		
दन्त चिकित्सक	१५००।००	७५०।००
अनुसन्धान कर्ता तथा परामर्शदाता		
वैदेशिक रोजगार परामर्शदाता	१५००।००	७५०।००
वैदेशिक अध्ययन परामर्शदाता	२०००।००	१०००।००
तालिम तथा अनुसन्धान केन्द्र	१५००।००	७५०।००
कम्प्युटर एनालिष्ट तथा प्रेगामर		
कम्प्युटर एनालिष्ट तथा प्रेगामर	१५००।००	७५०।००

विमा एजेन्ट		
विमा एजेन्ट	१५००।००	७५०।००
सर्भेयर		
सर्भेयर	१५००।००	७५०।००
अनुवादक		
अनुवादक	१५००।००	७५०।००
पशु चिकित्सक		
पशु चिकित्सक	१५००।००	७५०।००
शेयर दलाल		
शेयर दलाल	१५००।००	७५०।००
सामान ढुवानीकर्ता तथा कम्पनी		
ट्रान्सपोर्टका लागि	१५००।००	७५०।००
संस्थागत पेन्टर		
संस्थागत पेन्टर	१०००।००	७५०।००
निर्माण व्यवसायः गाउँपालिकामा प्रधान कार्यालय भएको निर्माण व्यवसाय		
निर्माण व्यवसाय		
"घ" वर्गको लागि	५०००।००	२०००।००
दुग्ध तथा दुग्ध जन्य		
सामग्री उत्पादन गर्ने उद्योगहरु	१०००।००	५००।००
चामल तथा दाल मिल तथा उद्योगहरु	१०००।००	५००।००
साना तथा घरेलु उद्योगहरु		
धुप, अबिर, मैनबत्ती घरेलु उद्योगहरु	५००।००	२५०।००
मसला उद्योगहरु	६००।००	३००।००
हस्तकला उद्योगहरु	४००।००	२००।००
निर्माण सामाग्री उद्योगहरु		
गिट्टी,बालुवा लगायतका उद्योगहरु	१५०००।०००	७५००।००
प्याकेजिङ बस्तु उत्पादन उद्योगहरु	२०००।००	१०००।००
ब्लक उत्पादन उद्योगहरु	२०००।००	१०००।००
फलामे औजार उत्पादन गर्ने उद्योगहरु	१५००।००	७५०।००
अन्य नखुलेका उद्योगहरु रु १०००।- देखि रु १००००।- सम्म	१५००।००	७५०।००
उर्जामुलक उद्योगः		
जेनेटरबाट बिद्युत उत्पादन गरी ग्राहकहरुमा विद्युत बितरण गर्ने व्यवसाय		
१० के .ए.भी..सम्मको जेनेरेटर प्रयोग गर्नेलाई	१५००।००	७५०।००
१० के.ए.भी.भन्दा बढी प्रयोग गर्नेलाई प्रति के .ए.भी.	१००।००	५०।००
७५ के. ए. भी. सम्मको जेनेरेटर प्रयोग गर्नेलाई	५०००।००	२५००।००

कृषि तथा वन्यजन्य उद्योगः		
दुग्ध चिस्यान केन्द्र		
दुग्ध चिस्यान केन्द्र स्थापना गरी विक्री	८००।००	४००।००
दुग्ध चिस्यान केन्द्र	५००।००	२५०।००
व्यवसायिक कृषि फर्महरु		
ग्रामिण कुखुरा पालन गर्नेहरुको १००० सम्मको लागि	५००।००	२५०।००
२००० सम्म कुखुरा पालन गर्नेहरुको लागि	६००।००	३००।००
२००० भन्दा बढी कुखुरा पालन गर्नेहरुको लागि	७००।००	३५०।००
बंगुर तथा माछापालन गर्ने व्यवसायीहरुलाई	१०००।००	५००।००
गाई तथा बाखा पालन गर्ने व्यवसायीहरुलाई	१२००।००	६००।००
कृषि फर्महरु कम्पनी दर्ता गरी संचालन गर्नेहरुलाई	१५००।००	७५०।००
व्यवसायिक नर्सरी		
व्यवसायीक नर्सरी गर्नेहरुलाई	५००।००	२५०।००
फुल तथा बिरुवा सम्बन्धी	३६०।००	१८०।००
लजहरु		
१० बेड सम्मको लागि	१०००।००	५००।००
११ बेड भन्दा माथि	१५००।००	७५०।००
होटल सहित लज सेवा भएकाहरुको लागि	१५००।००	७५०।००
खाना तथा नास्ता होटलहरु		
खाना तथा नास्ता होटलहरुको लागि	१५००।००	७५०।००
मदिरा सहितका नास्ता होटलहरु		
बजार क्षेत्रका मदिरा सहितका नास्ता होटलहरु	१५००।००	७५०।००
कुटानी पिसानी मिल		
तेल,चामल,चिउरा आदि कुटानी पिसानी गर्ने मिलहरु	१०००।००	५००।००
चामल,पिठो तथा मसला कुटानी मिलहरु	१०००।००	५००।००
पिठो तथा मसला मिलहरुलाई	८००।००	४००।००
निर्माण उद्योग		
निजी संचार सेवा प्रदायक संस्थाहरु		
निजी क्षेत्रका ईन्टरनेट प्रदायक संस्थाहरु	१०००।००	५००।००
निजी टेलिफोन प्रदायक संस्थाहरु	१०००।००	५००।००
वित्तिय सेवा		
वाणिज्य तथा विकास बैंक		
मूख्य कार्यालय भएकाहरुको लागि	५०००।००	२५००।००
शाखा कार्यालयहरुको लागि	३०००।००	१५००।००

वित्तिय संस्थाहरु		
मुख्य कार्यालय भएकाहरुको लागि	३०००।००	१५००।००
शाखा कार्यालयहरुको लागि	१५००।००	७५०।००
विमा कम्पनी		
विमा एजेन्सीहरुको लागि	१०००।००	५००।००
विमा कम्पनीको शाखा कार्यालयको लागि	५००।००	२५०।००
सहकारी संस्थाहरु		
बचत तथा ऋण र अन्य सहकारी संस्थाहरु	१०००।००	५००।००
स्वास्थ्य सेवा		
निजी क्षेत्रको अस्पताल (अस्पताल, सहकारी तथा नर्सिङहोमहरु) को लागि		
निजी क्षेत्रको अस्पताल (सामुदायिक, सहकारी, तथा नर्सिङहोम) हरुको लागि	२०००।००	
ल्याब तथा एक्सरे मात्र संचालन गर्नेहरुको लागि		
ल्याब तथा एक्सरे मात्र संचालन गर्नेहरुको लागि	५००।००	२५०।००
शिक्षा सेवा		
निजी क्षेत्रका शिक्षालयहरु		
प्रा.वि. तह अनुमति	३०००।००	१५००।००
माध्यामिक तह अनुमति	५०००।००	२५००।००
उच्च माध्यामिक तह र सो भन्दा माथिल्लो तहहरु/ प्राबिधिक शिक्षालय	१००००।००	५०००।००
प्रशिक्षक केन्द्रको लागी (ईन्स्टिच्युटहरु)		
ट्युसन तथा कोचिङ सेन्टरहरु	१०००।००	५००।००
मर्मत संभार सेवाहरु		
ईजिनियरिङ्ग वर्क्स		
ईजिनियरिङ्ग वर्क्स संचालन गर्ने	३०००।००	१५००।००
२ भन्दा बढी लेथ मेशिन संचालन व्यवसायीहरुलाई	१०००।००	५००।००
२ वटा सम्म लेथ मेशिन संचालन गर्ने व्यवसायीहरुलाई	६००।००	३००।००
सवारी साधन मर्मत		
मोटर साईकल मर्मत गर्नेलाई	५००।००	२५०।००
अन्य मर्मत सेवा		
ईलोक्ट्रोनिक्स सामानहरुको मर्मत गर्ने व्यवसायिहरु	५००।००	२५०।००
ईलेक्ट्रिक्स सामानहरुको मर्मत गर्ने व्यवसायीहरु	५००।००	२५०।००
स्टोभ, छाता, टर्च लाईट, जुत्ता , झोला आदि	३६०।००	१८०।००
सिलाई मेशिन तथा अन्य घरायसी सामानहरु मर्मत	३६०।००	१८०।००
रेडियो, टि .भी. घडी मोबाईल तथा टेलिफोन सेट आदी मर्मत	३६०।००	१८०।००
कम्युटर, प्रिन्टर तथा फोटोकपी मर्मत गर्ने व्यवसायीहरु	५००।००	२५०।००

सामान ढुवानीकर्ता तथा कम्पनी		
मुख्य कार्यालय भएकाहरुको लागि	१०००।००	५००।००
शाखा कार्यलय भएकाहरुको लागि	५००।००	२५०।००
व्युटी पार्लर तथा हजाम सेवा		
श्रृंगारको सामान सहित व्युटी पार्लर गर्नेहरुलाई	७००।००	३५०।००
व्युटी पार्लर मात्र गर्ने व्यवसायीहरुलाई	५००।००	२५०।००
सैलुनहरुलाई	५००।००	२५०।००
फोटो स्टुडियो		
डिजिटल कलर ल्याब भएकाहरुलाई	१०००।००	५००।००
फोटो स्टुडियोहरुलाई	५००।००	२५०।००
सिलाई तथा बुनाई गर्ने		
कपडा सहित सिलाई बुनाईहरु	१०००।००	५००।००
सिलाई बुनाई मात्र गर्नेहरुलाई	५००।००	२५०।००
साईनबोर्ड बनाउने तथा पेन्टीङ्ग सेवा		
डिजिटल मेशिन समेत राखी काम गने बजार क्षेत्र	८००।००	४००।००
ग्रामिण क्षेत्रकालाई	५००।००	२५०।००
पशु बधशाला		
पशु बधशाला	१०००।००	५००।००
क्याटरिङ् तथा पार्टी प्यालेसहरु		
टेण्टहरुको लागि	५००।००	२५०।००
केबल नेटवर्किङ्ग व्यवसाय		
गाउँपालिकामा केबल नेटवर्किङ्ग व्यवसाय	५००।००	२५०।००
अन्य व्यवसाय		
पार्क,पिकनिक स्पट		
व्यवसायीक रुपमा पार्क तथा पिकनिक स्थल संचालन गर्ने व्यवसायलाई	८५०।००	४२५।००
कवाडी सामान व्यवसाय		
क वर्गको कवाडी सामान व्यवसायीहरुको लागि	१५००।००	७५०।००
माईक,ईलेक्ट्रिक वा ईलोक्ट्रोनिक्स सामान भाडामा दिने व्यवसायलाई		
साउण्ड सिस्टम भाडामा दिने व्यवसायीहरुको	७००।००	३५०।००

घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयमा दर्ता भई संचालनमा रहेको कैलाश गाउँपालिका भित्रको व्यवसायीहरुलाई आ.व. २०७९/८० सम्मको कर छुट गरी चालु आ.व. देखि कर लागू हुने गरी व्यवसाय दर्ता दस्तुर लिई व्यवसाय दर्ता गरीने छ।

अनुसूची -५
जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः
(ऐनको दफा ६ सँग सम्बन्धित)

क. **कैलाश गाउँपालिकामा उत्पादन भै गाँउपालिका बाहिर निकासी हुने तरकारी जन्यवस्तुः**

१.	काउली	१५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।१५ पैसा
२.	बन्दा	१५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।१५ पैसा
३.	मूला	१०।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।१० पैसा
४.	गाजर	२५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।२५ पैसा
५.	बरेला	१५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।१५पैसा
६.	रायोको साग	१०।००	प्रति बोरा		
७.	भटमास कोसा	२५।००	प्रति बोरा		प्रति के.जी. ।२५पैसा
८.	स्कुस	८।००	प्रति बोरा	रु.२ प्रति झोला	
९.	हरियो खुर्सानी	२५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।२५पैसा
१०.	गोलभेडा	२५।००		रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।२५पैसा
११.	भ्याण्टा	२५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति के.जी. ।२५पैसा
१२.	फर्सि	१०।००	प्रति क्वीन्टल		प्रति के.जी. ।१०पैसा
१३.	अदुवा लसुन	२०।००	प्रति बोरा		प्रति के.जी. ।२०पैसा
१४.	हरियो लसुन,प्याज	२५।००	प्रति क्वीन्टल		प्रति केजी ।२५ पैसा
१५.	हरियो धनियां	२५।००	प्रति बोरा	रु.५ प्रति झोला	प्रति केजी ।२५ पैसा
१६.	माछे खुर्सानी	२५।००	प्रति क्वीन्टल	रु.५ प्रति झोला	प्रति केजी ।२५ पैसा
१७.	भेडे खुर्सानी	२५।००	प्रति क्वीन्टल	रु.५ प्रति झोला	प्रति केजी ।२५ पैसा
१८.	केराउ कोसा	२५।००	प्रति क्वीन्टल	रु.५ प्रति झोला	प्रति केजी ।२५ पैसा
फलफुल					
१९.	नासपति	२५।००	प्रति क्वीन्टल	प्रति बोरा	प्रति केजी ।२५ पैसा
२०.	विमिरो, ज्यामीर, निवुवा, कागति	१०।००	प्रति क्वीन्टल	प्रति बोरा	प्रति के.जी ।१० पैसा
२१.	खुर्पानी	१०।००	प्रति बोरा	प्रति बोरा	प्रति के.जी ।१० पैसा
२२.	किबी	५०।००	प्रति बोरा	प्रति बोरा	प्रति के.जी ।५० पैसा
२३.	टिम्मुर	५।००	प्रति बोरा	प्रति के.जी.	प्रति के.जी ।५ पैसा
बिरुवा :					
२४.	नास्पाति, खुर्पानी, स्याउ,				प्रति केजी ।५० पैसा

२५.	च्याउ		१० के.जी.		प्रति झोला रु.७
२६.	हरियो मकै	१०।००	प्रति बोरा		प्रति गोटा ।१० पैसा
२७.	विभिन्न थरिका फुलहरु	१०।००	प्रति बोरा		प्रति केजी ।१० पैसा
२८.	वाईन	१०।००	प्रति कार्टुन		
२९.	खाली बोतल,	२०।००	प्रति बोरा		
३०.	फलाम कवाडी				प्रति केजी. रु.१
३१.	प्लाष्टिक				प्रति केजी. रु.१
३२.	काचो छाला	५०।००	प्रति गोटा		
३३.	गोबर मल	२००।००	प्रति ट्रक		
३४.	हाड खोर	७००।००	,,		
३५.	पिना	२५।००	प्रति क्वीन्टल		
३६.	तोरी	२०।००	प्रति बोरा		
	पशु (व्यवसायिक प्रयोजनको लागि मात्र)				
३७.	भैसि लैनो (माउ,पाडा)	७५।००			
३८.	रांगा	५०।००			
३९.	गाई,गोरु	५०।००			
४०.	बाखा,बोका	२०।००			
४१.	खसी	२५।००			
४२.	बंगुर	५०।००			
४३.	कुखुरा,हांस	५। ००			प्रति गोटा
४४.	अण्डा	१।००			प्रति बाक्सा
४५.	**आग्रा प्राकृतिक स्रोत ढुवानी**	३००	प्रति टिप		कार्यपालिकाको निर्णयपछि मात्र लागू हुने
	विविध :				
४६.	डोको	१०।००			प्रति गोटा
४७.	नाम्लो	५।००			प्रति गोटा
४८.	कुचो अम्रीसो	१।००			प्रति गोटा
४९.	कडाली, ढकी	२।००			प्रति गोटा
५०.	मर्चा (मना)	।२५ पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।२५ पैसा
५१.	मर्चा	।१० पैसा	प्रति गोटा		प्रति के.जी. ।१० पैसा
५२.	माछा	रु. १।-	प्रति केजी		प्रति के.जी. रु.१।-
५३.	मादल	रु.१।-	प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.१।-
५४.	पराल	।१० पैसा	प्रति मुठा		प्रति मुठा ।१० पैसा
५५.	कालो कपास	।५० पैसा	प्रति के.जी		प्रति के.जी. ।५० पैसा
५६.	इट्टा	१५०।००	प्रतिहजार		१५० प्रतिहजार
५७.	पोलिथिन पाईप	।२०	प्रति के.जी		प्रति के.जी ।२० पैसा
५८.	गुन्द्रुक/गुन्द्रुकको सुकुटी/मूलाको चाना	२५।००	प्रतिबोरा		प्रति बोरा रु.२५।००

५९.	नेपाली कागज	५।००	प्रति ग्रुस		प्रति ग्रुस रु.५।००
६०.	दुध	५।००	प्रति क्यान		प्रति क्यान रु. ५।००
६१.	धान, मकैं , कोदो, फापर	३०।००	प्रति बोरा	प्रति के.जी.०।३० पैसा	दामन पालुङ र बज्रवाराहीमा उत्पादित वस्तुहरुमा मात्र
	फलाम जन्य पदार्थ				
६२.	ड्रम पाता	५।००	१ पाता		प्रति पाता
६३.	विद्यालय डेस्क/बेन्च	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
६४.	हिलटेक स्ट्याण्ड	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
६५.	डाइनिङ स्ट्याण्ड	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
६६.	फिल्टर स्ट्याण्ड	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
६७.	गोल भऱ्याङ	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
६८.	फलामे ढोका	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
६९.	सर्टर	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
७०.	झ्याल ढोकाको ग्रिल	।५० पैसा	प्रति के.जी.		प्रति के.जी. ।५० पैसा
सिमेन्टबाट बनेका सामानः					
७१.	सिमेन्ट पिलर	रु.३।-	प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.३।-
७२.	सिमेन्ट रिङ	रु.५।-	प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.५।-
७३.	सिमेन्ट ब्लक	।५० पैसा	प्रति गोटा		प्रति गोटा ।५० पैसा
सि.नं.	विवरण	दर	परिणाम	प्रति झोला/ पाकेट	कैफियत
बिरुवा :					
७४.	हलुवावेद, लोढसल्ला				प्रति गोटा ।५० पैसा
जडिबुटीः (प्रचलित कानुनले निषेध गरेका वाहेक गाउँपालिकाबाट बाहिर निकासी हुँदा)					
७५.	सल्लाको सिम्ठा	१५।००	प्रति बोरा		
७६.	कुरिलो	३०।००	प्रति बोरा		
७७.	झ्याउ	३०।००	प्रति बोरा		
७८.	पाखन वेद	२०।००	प्रति बोरा		
७९.	वनकेरा, ठुन्केविष	३०।००	प्रति बोरा		
८०.	चिराइतो	४०।००	प्रति बोरा		
८१.	नागवेली,बोकेफुल	२०।००	प्रति बोरा		
८२.	लोढ सल्लाको पात	३०।००	प्रति बोरा		
८३.	सल्लाको खोटो	२/–	प्रति के.जी.		
८४.	धसिंगरे तेल	१०/–	प्रति (लिटर)		
८५.	कालीकाठ दाना	५०/–	प्रति बोरा		
८६.	सुनाखरी ,सुनगाभा	५०/–	प्रति बोरा		
८७.	पानी अमला	१०/–	प्रति बोरा		
८८.	विजमाला	१/–	प्रतिगोटा		

८९.	मजिठो	१०।००	प्रति बोरा		
९०.	अम्रीसो कुचो	१।००			प्रति गोटा
९१.	भुई स्याउ	१०।००	प्रति बोरा	प्रति बोरा	प्रति के.जी ।५० पैसा
९२.	रोजमेरी				प्रतिके.जी ।५० पैसा
९३.	चुत्रोको डाठ वा जरा	१०.००	प्रति बोरा		
९४.	**काठ**				
	क) दाउरा १० चक्केमा	५००।००	प्रति ट्रक		
	ख) दाउरा ६ चक्के २० फुटेमा	४००।००	,,		
	ग) दाउरा मिनी ट्रक	३००।००	,,		
	घ) दाउरा ट्याक्टरमा	२००।००	,,		
९५.	गोलिया र चिरानी				
	क) गोलिया	१।००	प्रति क्युफिट		
	ख) चिरानी	१।५०	,,		
काठबाट बनेको सामान					
९६.	डाइनिङ टेबल		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.७०।-
९७.	पलंङ		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.७० ।-
९८.	दराज		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.५० ।-
९९.	टेबल		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.२० ।-
१००.	कुर्सी		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.१० ।-
१०१.	लो बेड		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.५० ।-
१०२.	सोकेस		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.५० ।-
१०३.	र्‍याक		प्रति गोटा		प्रति गोटा रु.५० ।-

नोटः माथि उल्लेखित जडिवुटी,कबाडी,जीवजन्तु तथा अन्य सामानको निकासी कर ठेक्कापट्टाबाट राजश्व संकलन गरिने छ। ठेक्का पट्टा नलागेको अवस्थामा अमानतबाट समेत संकलन गरिने छ।

अनुसूची-६

सवारी साधन करः

(ऐनको दफा ७ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत सवारी दर रेटहरुः

सवारी साधन दर्ता तथा नवीकरण कर

क.सं	विवरण	दररेट
क	गाउँपालिका क्षेत्रमा ठेला, रिक्सा, टाँगा, ई रिक्सा दर्ता गरी नम्बर दिए बापत दर्ता शुल्क	५००।००

अनुसूची- ७
विज्ञापन करः
(ऐनको दफा ८ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१।८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत विज्ञापन करः

व्यवसायीक दृष्टिकोणबाट प्रचार गर्न राखिने प्रत्येक साइनबोर्ड, होर्डिङ बोर्ड आदिमा निम्न बमोजिम विज्ञापन कर लगाइने छ।

क	डि.पि.एस. बोर्डमा १० वर्ग फिट सम्म	१५०।००
ख	डि.पि.एस. बोर्डमा १० वर्ग फिट भन्दा माथि प्रति वर्ग फिट	४०।००
ग	प्रचार, प्रसार पर्चा पम्प्लेट	१।००
घ	व्यापारिक तथा व्यवसायिक प्रयोजनका होर्डिङबोर्डहरुमा प्रतिस्क्वायर फुट	४०।००
ङ	व्यापारिक तथा व्यवसायिक प्रयोजनका फ्लेक्स्फ प्रति स्क्वायर फुट	१०।००
च	कपडाको तुल र फ्रेम नगरिएकोलेक्स्फ ब्यानरप्रति थान प्रति पटक	१५०।००
छ	वाल पेन्टिङ गरी प्रचार प्रसारको दृष्टिकोणले घरको पर्खाल वा भित्तामा लेखिएको प्रति स्क्वायर फुट	३।००
ज	एक दिनको प्रचार प्रसार गर्ने कार्यक्रमलाई (प्रतिदिन)	५००।००
झ	डिजिटल होडिङ बोर्ड	५०००।००

अनुसूची- ८
मनोरञ्जन कर
(ऐनको दफा ९ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत मनोरञ्जन करः

क	सर्कस वा मेला	प्रति दिन	रु २००
ख	कन्सर्ट	प्रति दिन	रु ५००
ग	अन्य	आपसी समझदारीमा हुनेछ	
	परम्परागत संस्कृति जगेर्ना गर्ने कार्यक्रममा कर लगाइने छैन।		

अनुसूची- ९
बहाल विटौरी शुल्क
(ऐनको दफा १० सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत अस्थायी हाटबजार तथा पसलहरुमा लाग्ने बहाल विटौरी शुल्कः

अस्थाई हाट बजार वा घुम्ती पसल		
१	रेडिमेड कपडा	५०।००
२	सरसामनको प्रचार प्रसार	५०।००
३	जुत्ता चप्पलको पसल	५०।००
४	इलेक्ट्रोनिक पसल	५०।००
५	चामल,दाल विक्रेता	५०।००
६	पारचुन पसल	२०।००
७	माछा मासु पसल	५०।००
८	किराना तथा मिठाइ	२०।००
९	भाडाकुडा पसल	२०।००
१०	खैनी खुद्रा	२०।००
११	खसि प्रति गोटा	२०।००
१२	पाडा प्रति गोटा	५०।००
१३	सुंगुर प्रति गोटा	२०।००
१४	पाउरोटी,वरफ,आइक्रिम	२०।००
१५	सामान मर्मत पसल	२०।००
१६	हजाम	२०।००
१७	कुखुरा प्रति गोटा	५।००
१८	चट्पटे विक्रेता	१०।००
गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक क्षेत्रमा निर्माण हुने घर टहरा काठहरुमा प्रतिघर बजार क्षेत्र बार्षिक रु. १०००।००		
गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक क्षेत्रमा निर्माण हुने घर टहरा काठहरुमा प्रतिघर ग्रामिण क्षेत्र बार्षिक रु. २००।००		
अन्य उपयोग एवम् पूर्वाधार प्रयोग गरेमा बार्षिक प्रतिरोपनी रु. २०००।००		

अनुसूची-१०
पार्किङ शुल्क
(ऐनको दफा ११ सँग सम्बन्धित)

गाउँपालिकाले निर्माण गरेको वा तोकेको पार्किङ क्षेत्रमा सवारी पार्किङ गरे वापत देहाय अनुसारको पार्किङ शुल्क लिईने छ।

पार्किङ शुल्कहरु	
बस, ट्रक, ट्रिपर प्रति दिन प्रति गोटा	रु ५०।००
मिनि ट्रयाक्टर प्रति दिन प्रति गोटा	रु २५।००
कार ,भ्यान , जीप इत्यादि प्रतिदिन	रु २०।००
अटो प्रति दिन प्रति गोटा	रु १५।००
मोटर साईकल / स्कुटर प्रति दिन प्रति गोटा	रु ५।००

अनुसूची -११
ट्रेनिङ्ग, कोयोकिड, क्यानोइङ्ग,बन्जी जम्पिङ्ग, जिपफ्लायर ऱ्याफ्टीङ्ग शुल्कः
(ऐनको दफा १२ सँग सम्बन्धित)

गाउँपालिका क्षेत्रमा ट्रेकिङ, जिपफ्लायर, ऱ्याफ्टीङ्ग व्यवसाय गरे वापत देहाय अनुसारको शुल्क लिईनेछः

क्र.स.	पर्यटकिय क्षेत्र विवरण	शुल्क
१.	महत्वपूर्ण पर्यटकिय क्षेत्र प्रवेश (ट्रेकिङ) शुल्क (पटके) (गाँउपालिकाले तोकेका स्थान)	१००।००
२.	व्यवसायिक भिडियो	१००।००
३.	ट्रेकिङ संचालन बार्षिक शुल्क	२५००।००
४.	जिपफ्लायर संचालन वापत वार्षिक	५०००।००

अनुसूची-१२
सेवा शुल्क, दस्तुर
(ऐनको १३ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत सेवा शुल्क दस्तुरः

क्र.सं.	सेवा विवरण	दस्तुर
क.	**नागरीकता लगायत सिफारिस सम्बन्धी सेवा शुल्क दस्तुर**	
१.	नागरीकता सिफारिस	२००।००
२.	नागरीकता प्रतिलिपि सिफारिस	३००।००
३.	अंगिकृत नागरीकता सिफारिस	५००।००
४.	जिवतै रहेको सिफारिस	१००।००
५.	अपाङ्ग सिफारिस	निःशुल्क
६.	आर्थिक अवस्था कमजोर सिफारिस	निःशुल्क
७.	व्यक्तिगत / पारिवारिक विवरण सिफारिस	१००।००
८.	नाता प्रमाणित सिफारिस (नेपाली)	२००।००
९.	नाता प्रमाणित सिफारिस (अङ्ग्रेजी)	५००।००
१०.	बैबाहिक अंगिकृत नागरीकता सिफारिस	२५०।००
११.	जन्ममिति प्रमाणित सिफारिस	१५०।००
१२.	विवाह मिति प्रमाणित	१५०।००
१३.	संरक्षक सिफारिस	२००।००
१४.	नाम/थर संशोधन सिफारिस	१५०।००
१५.	अविवाहित / विवाहित प्रमाणित	१५०।००
१६.	कागज / मन्जुरीनामा प्रमाणित	२००।००
१७.	कोष प्रमाणित	१५०।००
१८.	घर कायम सिफारिस	१५०।००
१९.	जनजाति, दलित, पिछडिएका वर्ग मधेशी सिफारिस	१५०।००
२०.	अदालती तारीख आदि प्रमाणित सिफारिस	१५०।००
२१.	अन्य प्रकृतिका सामान्य सिफारिसमा	१५०।००
२२.	कोर्ट फि सिफारिस	निःशुल्क
२३.	नाबालक सिफारिस	१५०।००

२४.	घर पाताल प्रमाणित	२००।००
२५.	योजना सम्झौता सिफारिस	१५०।००
२६.	नाता सम्वन्ध प्रमाणित	१५०।००
२७.	घटना दर्ता प्रतिलिपि	५००।००
२८.	घटना दर्ता जरिवाना (३५ दिन भित्र)	निःशुल्क
२९.	घटना दर्ता जरिवाना (३५ दिन नाघेमा)	२००।००
३०.	सामाजिक सुरक्षा परिचय पत्र प्रतिलिपि	१००।००
३१.	दैवि प्रकोप,अपांगता,असहाय, विपन्न, छात्रवृति सिफारिस	निशुल्क
३२.	स्थलगत सर्जिमन मुचुल्का दस्तुर	५००।००
३३.	अन्य निकायका लागि योजना सम्झौता तथा भुक्तानी	५००।००
३४.	दर्ता सिफारिस/ संघ संस्था विविध सिफारिस	५००।००
३५.	कन्सुलर प्रमाणित प्रति सिफारिस	१०००।००
३६.	अंग्रेजीमा सिफारिस	५००।००
३७.	विवाह दर्ता सिफारिस (भरतीयसँग)	३००।००
३८.	विवाह दर्ता सिफारिस (भारत बाहेकका मुलुक)	५००।००
३९.	बसोबास प्रमाणित (स्वदेशी प्रयोजन)	२००।००
४०.	बसोबास प्रमाणित (विदेशी प्रयोजन)	५००।००
४१.	नाता प्रमाणित (वैदेशिक प्रयोजन)	५००।००
४२.	सम्पति मुल्यांकन (वैदेशिक प्रयोजन)	०.१०%
ख.	**खानेपानी तथा विद्युत लाइन सिफारिस सेवा शुल्क दस्तुर**	
४३.	खानेपानी जडान सिफारिस दस्तुर	२००।००
४४.	विद्युत मिटर ठाँउसारी सिफारिस	२००।००
४५.	नीजि धारा जडान सिफारिस	२००।००
४६.	थ्री फेज विद्युत लाइन जडान सिफारिस	१०००।००
४७.	सिंगल फेज बिद्युत जडानका लागी	१५०।००
ग.	**जलस्रोत सम्बन्धी शुल्क**	
४८.	समुदाय मुहान दर्ता	१०००।००
४९.	निजी मुहान दर्ता	१५००।००
५०.	नवीकरण दस्तुर (जलस्रोत नियमावालीमा व्यवस्था भए अनुसार)	५००।००

५१.	प्रमाण पत्र प्रतिलिपि	५००।००
घ	**जग्गा तथा अचल सम्पति मुल्याङ्कन सिफारिस**	
५२.	जग्गा नामसारी सिफारिस	५००।००
५३.	अचल सम्पति मुल्याङ्न (मुल्याङ्न रकमको)	०.१०
५४.	आय प्रमाणित सम्पति मूल्यांकन	
क	शिक्षा	०।१
ख	आयमुलक	०।३
५५.	कित्ता काट सिफारिस(विक्री प्रयोजनको लागि)	४००।००
५६.	कित्ता काट सिफारिस(अंशबण्ड प्रयोजनको लागि)	२००।००
५७.	नामसारी / फोटो टाँस तथा जग्गा सम्बन्धि सिफारिस	२००।००
५८.	वस्तुगत विवरण / घर बाटो प्रमाणित सिफारिस प्रति कित्ता	१५०।००
५९.	चौहद्धि (चार किल्ला)प्रमाणित	२००।००
६०.	जग्गाधनि पुर्जा हराएको सिफारिस	२००।००
६१.	छुट जग्गा दर्ताका सिफारिस दस्तुर	२००।००
ङ	**व्यापार व्यवसाय सेवा शुल्क दस्तुर**	
६२.	गाउँपालिका बाहिर उद्योग स्थापनाको सिफारिस सबै प्रकारका (वडाबाट)	५००।००
६३.	ठुला उद्योग स्थापनाको लागि सिफारिस (गाउँपालिकाबाट)	१०००।००
६४.	मझौला उद्योग स्थापनाको लागि सिफारिस (गाउँपालिकाबाट)	५००।००
६५.	साना तथ घरेलु उद्योगको सिफारिस	२००।००
६६.	कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयको लागि गाउँपालिकाबाट सिफारिस	५००।००
६७.	व्यवसाय बन्द / नाम परिवर्तन सिफारिस	२००।००
६८.	व्यवसाय संचालन नभएको सिफारिस	२००।००
६९.	व्यवसाय प्रमाणपत्र प्रतिलिपि	२००।००
च.	**शिक्षा सम्बन्धी सेवा शुल्क दस्तुर**	
७०.	छात्रवृति सिफारिस (बैदेशिक अध्ययनको लागि)	५००।००
७१.	छात्रवृति सिफारिस (स्वदेशी अध्ययनको लागि)	२००।००
७२.	विपन्न विद्यार्थी छात्रवृति सिफारिस	निःशुल्क
७३.	निजी विद्यालय संचालनको सिफारिस	५०००।००
७४.	निजी विद्यालय कक्षा थपको सिफारिस	२५००।००

छ.	**संघ संस्था सम्बन्धि सेवा शुल्क दस्तुर**	
७५.	सहकारी संस्था दर्ता	१०००।००
७६.	सहकारी संस्था नवीकरण	५००।००
७७.	संस्था दर्ता (गैर सरकारी संस्था)	१०००।००
७८.	गैर सरकारी संस्था नवीकरण	५००।००
७९.	कृषक समुह दर्ता	५००।००
८०.	कृषक समुह नवीकरण	२५०।००
ज.	**योजना सम्झौता शुल्क**	
८१.	एक लाख सम्मका योजना सम्झौता	निशुल्क
८२.	एक लाख देखी पाचँ लाख सम्मका योजना सम्झौता	३००।००
८३.	पाँच लाख देखी दश लाख सम्मको योजना सम्झौता	५००।००
८४.	दश लाख देखी तीस लाख सम्मका योजना सम्झौता	७००।००
८५.	तीस लाख देखी पचास लाख सम्मका योजना सम्झौता	१०००।००
८६.	पचास लाख देखी असि लाख सम्मका योजना सम्झौता	१५००।००
८७.	असि लाख देखी एक करोड सम्मका योजना सम्झौता	२०००।००
८८.	एक करोड देखि माथिका योजनाहरु सम्झौता	२५००।००
झ.	**घरको नक्सा पास शुल्क**	
	(क) मुख्य बजार सडकको दायाँ बायाँ बन्ने घरको प्रति वर्गफिट रु.	
८९.	१. आर सि.सि.ढलान को भुई तल्ला	१।००
९०.	२. आर सि.सि.ढलान को पहिलो तल्ला	१।००
९१.	३. आर सि.सि.ढलान को दोश्रो तला र सो भन्दा माथि	१।५
	(ख) पिच सडकको दायाँ बायाँ घरको प्रति वर्गफिट रु.	
९२.	१. आर सि.सि.ढलान को भुई तल्ला	०.५
९३.	२. आर सि.सि.ढलान को पहिलो तल्ला	१
९४.	३. आर सि.सि.ढलान को दोश्रो तला र सो भन्दा माथि	१।५
	(ग) अन्य सडक वा ठाउँमा बन्ने घरको प्रति वर्गफिट रु.	
९५.	आर सि.सि.ढलान को भुई तल्ला	०.५
९६.	आर सि.सि.ढलान को पहिलो तल्ला	**०.७५**
९७.	आर सि.सि.ढलान को दोश्रो तला र सो भन्दा माथि	**०.७५**

९८.	गाउँपालिका हुनु भन्दा अगाडी निर्माण गरेको नक्सा पास गर्दा मापदण्ड अनुरुप निर्माण भएको प्रतिवर्ग फिट	२।००
९९.	घर सम्पन्न प्रमाण पत्र	१०००।००
१००.	घर नक्सा नामसारी	२००।००
१०१.	घर निर्माण इजाजत पत्र	५००।००
१०२.	इजाजत पत्र नवीकरण	२००।००
१०३.	अस्थायी टहरा निर्माणको इजाजत दस्तुर (व्यवसायिक)	२००।००
१०४	सरकारी गैर सरकारी संस्थाले भवन निर्माण गर्दा अनिवार्य नक्सा पास गर्नुपर्नेछ।	
ञ	**नक्सा पास गर्दा लेखाङ्कन शुल्क (ले आउट)**	
१०५.	६५ वर्ग मी . सम्म	३५०।००
१०६.	६६ वर्ग मी . देखी ९० बर्ग मी सम्म .	५००।००
१०७.	९१ वर्ग मी. देखी ११५ बर्ग मी. सम्म	६००।००
१०८.	११६ वर्ग मी. **देखी माथी**	१०००।००
१०९.	घर नक्सा पास दर्ता निवेदन किताब	५००।००
ट	**एम्बुलेन्स संचालन सेवा शुल्क वापत**	
११०.	भार्ता देखि कालिकाटर सम्म	१०००।००
१११.	लिक्चे ज्यान्द्रुङ देखि कालिकाटार सम्म	११००।००
११२.	गिम्ती आमडाँडा देखि कालिकाटर सम्म	१०००।००
११३.	नाम्टार देखि कालिकाटर सम्म	१५००।००
११४.	खुमलटार देखी हेटौडा	३०००।००
११५.	सानो डाँडाखर्क देखि कालिकाटर सम्म	१५००।००
११६.	ठुलो डाँडाखर्क देखि कालिकाटर सम्म	२०००।००
११७.	कैलाश माथिल्लो भेग भित्रबाट डाँडाखर्क स्वास्थ्य चौकी	१०००।००
११८.	कैलाश माथिल्लो भेग भित्रबाट चौकीटार स्वास्थ्य चौकी	१५००।००
११९.	डाँडाखर्क देखि पालुङ सम्म	२०००।००
१२०.	गोगने देखि पालुङ सम्म	१५००।००
१२१.	चौकीटार देखी काठमाण्डौ	७०००।००
१२२.	कैलाश माथिल्लो भेग देखि हेटौडा सम्म	५५००।००
१२३.	कैलाश तल्लो भेग देखि हेटौडा सम्म	४०००।००
१२४.	कैलाश तल्लो भेगबाट भरतपुर सम्म	६०००।००
१२५.	कैलाश देखि काठमाण्डौ सम्म	७५००।००

१२६.	माथिल्लो भेगबाट चितवान सम्म	८५००।००
कैलाश गाउँपालिकाभित्रको स्वास्थ्य संस्थामा गर्भवति तथा सुत्केरी महिलालाई र गाउँपालिकाबाट अन्य ठाँउ रिभर गरिएकोमा निशुल्क हुनेछ।		
ठ	**व्याक हो लोडर र ट्रिपर संचालन सेवा शुल्क वापत**	
१२७.	ईन्धन सहित प्रति घण्टा (मु.अ.कर बाहेक)	२२००।००
१२८.	ईन्धन बिना प्रति घण्टा (मु.अ.कर बाहेक)	१०००।००
१२९.	ईन्धन बिना ट्रिपर प्रति दिन (मु.अ.कर बाहेक)	७०००।००
विविध शुल्कहरु		
१३०.	विविध दर्ता शुल्क (वन,पशु ,कृषि) (बार्षिक)	१०००।००
१३१.	विविध नवीकरण शुल्क (बार्षिक)	५००।००
१३२.	मिलापत्र दस्तुर	२००।००
१३३.	न्याय सम्पादन	१५०।००
१३४.	उजुरी दर्ता / प्रति उत्तर	१००।००
१३५.	सबै खालका सेवा प्रदायक फर्महरुको सुचिकृत शुल्क	१०००।००
१३६.	हल भाडा शुल्क	१०००।००
पुनश्चः उपरोक्त शुल्कहरु साविक आ.व. मा भुक्तानी नगरेमा नवीकरण शुल्क २० प्रतिशत र त्यस पछिका वर्षमा ५ प्रतिशत लगाइनेछ।घर बहाल करमा प्रति वर्ष थप २ प्रतिशतका दरले हुनेछ। जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क मालपोत कार्यालयले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।		

अनुसूची - १३

पर्यटन शुल्क

(ऐनको दफा १४ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट स्वीकृत पर्यटक दरः

पर्यटक (प्रति पर्यटक)	**शुल्क रु.**
नेपाल भित्र	२५।००
सार्क मुलुक	५०।००
अन्य मुलुक	१००।००

अनुसूची -१४

जरिवाना शुल्क

(ऐनको दफा १५ सँग सम्बन्धित)

आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को २०८१ श्रावण १ गते देखी लागू हुने गरी कैलाश गाउँपालिकाको गाउँ सभाबाट क्षतिपुर्ति तथा वातावरण संरक्षण ऐन, सुधारको वापत स्वीकृत जरिवाना शुल्कः

क्र.सं.	सवारी साधन	शुल्क
१	ट्र्याक्टर	५०००।००
२	मिनि ट्रक	१००००।००
३	टिप्पर वा ट्रक	१५०००।००
४	मेशिन स्काभेटर ब्याक हो लोडर	२५०००।००
दोस्रो पटक देखी त्यस पश्चात प्रदेश कानूनले तोके अनुसारको हुनेछ।		

अनुसुची- (१४) (१)

फर्म संस्था तथा अन्य व्यवसाय वा कार्य दर्ता वा नवीकरण शुल्क

१	१ वर्ष म्याद नाघेमा	१० प्रतिशत
२	२ वर्ष म्याद नाघेमा	२० प्रतिशत
३	३ वर्ष म्याद नाघेमा	३० प्रतिशत
४	४ वर्ष म्याद नाघेमा	४० प्रतिशत
५	५ वर्ष वा सो भन्दा बढी म्याद नाघेमा	१०० प्रतिशत

अनुसूची -(१४) (२)

वातावरण शुल्कः

कैलाश गाउँपालिका क्षेत्र भित्रबाट उत्खनन र संकलन भई निकासी हुने ढुङ्गा गिट्टी बालुवा स्टेल आदि निकासी हुँदा प्रदेश कानुन अनुसार लाग्ने निकासी विक्री करका अलावा १ बमोजिमको वातावरण शुल्क संकलन गरिने छ।

तपसिल

ढुङ्गा गिट्टी बालुवा माटो स्टेल निकासी गर्दा प्रति क्युफिट रु.०.२०।- पैसा।

यस शिर्षकबाट उठेको रकम उत्खनन तथा संकलन क्षेत्र भित्रमा हुने वा हुनसक्ने वातावरणीय प्रभाव न्यूनिकरण गर्ने गरी खर्च गरिने छ।

खानी तथा खनिज पदार्थ उत्खनन्, निकासी तथा विक्री गाउँपालिकाको **खानीजन्य पदार्थको उत्खनन्, निकासी तथा विक्री सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०** बमोजिम हुनेछ।

प्रमाणीकरण मितिः २०८१/०३/११

आज्ञाले

विनोद रोका

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कैलाश राजपत्र

कैलाश गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्डः५) मकवानपुर, असार १० गते, २०८१ साल (संख्याः३

भाग - १

स्थानीय सरकार

कालिकाटार, मकवानपुर, बागमती प्रदेश, नेपाल

कैलाश गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०८१

कैलाश गाउँ कार्यपालिकाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (३) बमोजिम सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

प्रस्तावना:

कैलाश गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को सेवा र कार्यहरुको लागि सञ्चितकोषबाट केही रकम खर्च गर्ने अधिकार दिन र सो रकम विनियोजन गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२९ को उपधारा (२) बमोजिम कैलाश गाउँसभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐन को नाम"कैलाश गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन, २०८१" रहेको छ।

(२) यो ऐन २०८१ श्रावण १ गते देखि प्रारम्भ हुनेछ।

२. **आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को निमित्त सञ्चितकोषबाट रकम खर्च गर्ने अधिकारः** (१) आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को निमित्त गाउँ कार्यपालिका, वडा समिति, विषयगत शाखाले गर्ने सेवा र कार्यहरुका निमित्त अनूसुची -१ मा उल्लिखित चालुखर्च र पूँजीगत खर्च समेत गरी जम्मा रकम रु ४८,९२,६७,७१८/- (अक्षेरुपी अटचालिस करोड बयानब्बे लाख सतसठ्ठी हजार सात सय अठार रुपैया मात्र) मा नवढाई निर्दिष्ट गरिए बमोजिम सञ्चितकोषबाट खर्च गर्न सकिनेछ।

३. **विनियोजन**: (१) यस ऐन द्वारा सञ्चितकोषबाट खर्च गर्न अधिकार दिइएको रकम आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को निमित्त कैलाश गाउँ कार्यपालिका, वडा समिति र विषयगत शाखाले गर्ने सेवा र कार्यहरुको निमित्त विनियोजन गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कार्यपालिका, वडा समिति र वियगत शाखाले गर्ने सेवा र कार्यहरुकको निमित्त विनियोजन गरेको रकममध्ये कुनैमा वचत हुने र कुनैमा अपुग हुने देखिन आएमा गाउँ कार्यपालिकाले बचत हुने शीर्षकबाट नपुग हुने शीर्षकमा रकम सार्न सक्नेछ। यसरी रकम सार्दा एक शीर्षकबाट सो शीर्षकको जम्मा रकमको

१५ प्रतिशतमा नबढने गरी कुनै एक वा एक भन्दा बढी शीर्षकहरुबाट अर्को एक वा एक भन्दा बढी शीर्षकहरुमा रकम सार्न तथा निकासा र खर्च जनाउन सकिन्छ।

तर पूँजीगत शीर्षकबाट चालु खर्च शीर्षकमा रकम सार्न सकिनेछैन।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक शीर्षकबाट सो शीर्षकको जम्मा स्वीकृत रकमको १५ प्रतिशत भन्दा बढ्ने गरी कुनै एक वा एक भन्दा बढी शीर्षकहरुमा रकम सार्न परेमा गाउँसभाको स्वीकृति लिनुपर्ने वा गाउँसभाबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ।

अनुसूची - १

(दफा २ सँग सम्बन्धित)

नेपालको संविधानको धारा २२९ (२) बमोजिम

संञ्चितकोषबाट विनियोजन हुने रकम

क्र.स.	शीर्षकको नाम	चालु खर्च	पूँजीगत खर्च	जम्मा
१	आर्थिक विकास	२८७५०००	१८१७५०००	१८१७५०००
२	सामाजिक विकास	२२८५४०००	४१८५४०००	४१८५४०००
३	पूर्वाधार विकास	०	७२७५००००	७२७५००००
४	सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	३९०२७१८	९६५२७१८	९६५२७१८
५	संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह	१०५३४००००	१०६९४००००	१०६९४००००
७	संघीय सशर्त	१७७५३६०००	१८५०३६०००	१८५०३६०००
८	प्रदेश सशर्त	१८७४००००	५४८६००००	५४८६००००
कुल जम्मा		३३१२४७७१८	१५८०२००००	४८९२६७७१८
प्रतिशत		६७.७०%	३२.३०%	

प्रमाणीकरण मितिः २०८१/०३/११

आज्ञाले

विनोद रोका

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत